

ՅԱԿՈՒՄ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Մտահոգիչ երեւոյթ, որ կրնայ աղետ դառնալ

Տարիներ առաջ, ԱՄՆ-էն վերադարձի ճամբուս վրայ, ղէտք էր գիտեր մը մնայի Յոլանտայի մայրաքաղաք Ամսթըրտամի մէջ: Առիթն օգտուելով քանի մը ժամով արագ ղոտոյ մը կատարելի քաղաքին մէջ, սակայն շիտապի իմ սիրած Ռեմոտանտի եւ Վան Կոտի թանգարանները այցելել: Յոլանտացիներուն տոհմականոր ռ ռ շիտապի ղլլալը գիտի ռ կը կարծէի, ղէ բոլոր դէմս ելլողները այրոյէ տոհմ ղլլային, սակայն ռ ռ ղառմացայ, եր ոչ միայն յուսախաբ եղայ հասուելն շիտապիներ տեսնելով, այլ բաւական ղիտով ղիտանորներու ալ հանդիտեցայ, որոնք բնիկ հոլանտացիներ էին:

Ձարմանքս քարտեցայ, եր յայտնաբերելի, որ Ինտերնետին եւ Սէլլանը (Սի Լանդ) Յոլանտական ղաղորներ եղած են ժամանակին եւ յառն անտանութիներու ղառառով ղիտանոր հոլանտացիներ մէջտեղ եկած են:

Ազգայնամոլական ղզացում չէ, սակայն յոր ղուեցայ ինծի: Այսօր գրեթէ բոլոր արեւմտեան երկիրներու մէջ յառնածիմներ կան, իսկ Լոնտոնի, Փարիզի, Նիւ Եորի եւ կարգ մը մնան մեծ քաղաքներու մէջ տեղացիներուն չափ ալ այլազգի, այլալոն, այլալեզու, այլադաս տեղացիներ կը վիտան, որոնց ներկայութիւնը եթէ յնդի չէ անդիմազիծ, յառնառան Ամերիկայի համար, հարց ղլլալու է Եւրոպայի ղարագային:

Յամաքարիայնացումը իր գործը կատարած է, ազգային իրայատկութիւնները նահանջի մէջ են: Եւ կարծես այդ երկիրներուն մէջ տիրող վարչակարգերուն հոգն իսկ չէ. Անգլիան վկայ՝ Լոնտոնի քաղաքապետը ղիտանոր քաղաքացի մըն է:

Մարդ որման ալ ազատամիտ ղլլայ, դժուար ղէ իր ազգային-ազգաբնական յատկութիւններէն ղարտուի, եթէ անուր ղիտակից է ռ նախանձախնդիր:

Այս անբողջ յառաքաբանը ղրի, ղսելու համար, ղէ Յայասանի մէջ ալ սկսած է այս մտահոգիչ երեւոյթը տարածուիլ եւ անհանգստացնել տեղացիները, որոնք միտս ալ հոլանտացիներ յայտարարած են, որ Յայասանը աքարի աննանախառն ազգային էթնիկ բնակչութիւն ունի:

Երեւի մեր վաղը Եւրոպայի մնանելու եւ եւրոպականանալու սկսած է իր «տոտուները» տալ: Ամեն ինչ յայտնաբերի իրանցիներէն աւելի, հնդիկներու, քիտիտոյիցիներու, քիտիտանցիներու եւ այլ ազգութիւններու կը հանդիտիս, որոնք կարծես համալսարաններուն մէջ ուսանելու եւ իրենց երկիրները վերադառնալու համար չեն եկած հոս. եկած են գործ ղսնելու եւ հաստատուելու: ղասկերացուցէ, իրենց երկիրներուն մէջ որման ռ ղ անգործութիւնը, որ յոյտերին դրած են Յայասանի վրայ, ուր տեղացիներուն համար իսկ աքարտանք ղսնելը հարց է:

Ամանորի գիտերը Յանրապետութեան հիրաքարակին վրայ հնչող երաժտութեան կոտոյթին տակ ղարող ռ ղոտուող ղիտանոր օտարազգիներուն երեւոյթը ռ տեղը անհանգստացում:

Անոնք այսօր տասնեակներով են, վաղը հարիւրաւորներ ռ հազարաւորներ կըլլան: Կը բազմանան անոնց ղաքատեսակները մատուցող ղաքարաններն ռ համեմունքի յանութները, արդէն տարին քանի մը անգամ հնդիկական աքարտներուն տոնավաճար կը կազմակերտուի: Կունենան իրենց կրոնական ծէտերը կատարելու հաւաքատեղիներ, կը ծանօթանան մեր աղջիկներուն, ղնկերութիւն կընեն, կանոնանան ռ երկիրը կը լեցուի յառնածիմներով:

Եւրոպայի ղոտը բռնելը մեր մոկը ղիտի մարտ, եթէ չգիտանք ղորէնն ռ որոնը իրարմէ ղանագանել: Յանուն տեմոտարիի եւ դիմակաւոր համաքարիայնացումի ծրագիրներուն, արդէն աղանդները ազատ կը գործեն, միատեսակներն ալ քանի ազատամիտ ղաքարաններ ունին, մոյնիսկ մորմնայ յորհրդարանին մէջ. վաղը միատեղ աքարելու եւ անունանալու իրատուներ ալ ղեռք կը ղգեն, հաւանաբար ղմրադեղներն ռ «անվնաս» մարիտուանան ալ ղնդիանանալ... Է՞, ո՞ր ղիտի մնայ մեր ազգային իրայատկութիւնը, մեր անարտ ղիտն ռ դէմքը:

Նոր Յայասանի մոր ղիտանաւորներ, եթէ այս բոլորը ղեք ղիտի չանհանգստացնեն, եթէ այս վարակներուն առաջը առնելու մասին ղիտի չմտածուի, եթէ, եթէ... վաղ անցէ երկիրն դեկը ղեր ղեռքը ղաղաքի, որմէսգի, Ասուած մի արացուցէ, եթէ վաղը Յայասանը այլաքիտուի ռ իր դիմազիծը կորսնցնէ, ղեք ղաքարտեմ ղաստասանին չանղնէ ղողովորդը:

Կառուցենք հիդրոակումլացիոն էլեկտրակայան Տայասանում

Յայասանում Յիդրակումլացիոն էլեկտրակայանի կառուցման անհրաժեշտութիւնը առաջացած դեռես 20-րդ դարի 80-ական ղվականներին, եր 815 ՄՎտ հզորութեամբ Յայկական ԱԷԿ-ի եւ 1740 ՄՎտ հզորութեամբ ջերմային էլեկտրակայանների կողմից արտադրված էլեկտրաէներգիայի քանակութիւնը կազմէր ղնդիանորի 85-90%-ը: Յիդրէլեկտրակայանների կողմից արտադրվող էլեկտրաէներգիայի տեսակարար կիտը մեծ չէր, որը հնարավորութիւն կտար ծածկելու բեռի օրական գրաքիկը ղմնան առավելագույն բեռի ժամանակ, ինչոյէ նաեւ ստեղծել հոսալի հզորութեան ղահուս:

Ներկայումս ռաիագործում է Յայկական անոնակայանի միայն 2-րդ էներգաբոլը 407 ՄՎտ հզորութեամբ:

Առաջարկվում է Յազղանի ՅԷԿ-ը, որի հզորութիւնը 81.6 ՄՎտ է եւ ունի երկու հիդրոագրեգատ, օգտագործել հիդրակումլացիոն ղեթիմով աքարտելու համար: Յազղանի ՅԷԿ-ի ջրի հաքարակային ծախսը կազմում է 70 մՅ/վ: Սակայն մրա հզորութիւնը ոտոգման ղեթիմով աքարտելու դեթիմ չի գերազանցում 36 ՄՎտ-ը: Յազղանի ՅԷԿ-ՅԱԷԿ-ի հզորութիւնը ղոմոյային ղեթիմով աքարտելու դեթիմ կհասնի 100 ՄՎտ:

Որմէն ստրին ավազան նախատեսվում է օգտագործել գոյութիւն ունեցող Ալտարայի ջրամբարը, որի օգտակար ծավալը կազմում է 4.6 միլիոն յորանարդ մեր:

Էլեկտրակայանների մասնակցութիւնը օրական բեռի գրաքիկի քանակն համար ղնդումված է հաքարտելու աքրեգատների տեսնիկական հնարավորութիւնները: Ատոնակայանի մասնակցութիւնը օրական բեռի գրաքիկի քանակն համար ղնդումված է 400 ՄՎտ հզորութեամբ բազիտում աքարտելու համար եւ 340-ից 360 ՄՎտ անոնան ամիսների համար: Ձերմային էլեկտրակայանների մասնակցութիւնը ղնդումված է հաքարտելու աքրեգատների բեռնաքարիման տեսնիկական նվազագույն ղայմանները:

Կական նվազագույն ղայմանները:

Փոքր հիդրէլեկտրակայանների մասնակցութիւնը օրական բեռների քանակն համար ղնդումված է բազիտում աքարտելու համար: Սեւան-Յազղան եւ Որոտան հիդրէլեկտրակայանները նախատեսված են ղիկային եւ կիտաքիկային օրական բեռի գրաքիկի քանակն համար, քանի որ մրան ունեն կարգավորման հնարավորութիւն:

Սեւան-Յազղան կասկաքի կարգավորող հնարավորութիւնները գոյութիւն ունեցող Սեւան լճի համար, ինչոյէ նաեւ օրական կարգավորող ջրամբարների աքարտելու հնարավորութիւն են տալիս մրանց մասնակցելու քանակն համար ղմնան ժամանակահատվածում բեռի գրաքիկը ցանկացած ղեթիմի դեթիմ: Սակայն, մրանց մասնակցութիւնը սահմանաքակ է, քանի որ ղմնան ժամանակ մրան աքարտում են սահմանաքակ գրաքիկով: Ամառային ժամանակաքառում կասկաքի կարգավորող հնարավորութիւնները մոյնոյէ սահմանաքակ են, քանի որ այն օգտագործվում է նաեւ ոտոգման նոքատակով:

Որոտանի Կասկաքի հիդրէլեկտրակայանները, իրենց կազմում ունենալով Սոյանոյարայնի եւ Թոլորի ջրամբարները, գործնականում ունեն ան-

սահմանաքակ հնարավորութիւն հոսքի կարգավորման համար: Որոտ սահմանաքակումներ գոյութիւն ունեն Տաքեի ՅԷԿ-ի համար, քանի որ այն ունի դերիվացիայի սահմանաքակ ղողունակութիւն եւ ոչ մեծ օրական կարգավորող ջրամբար: Բացի դրանից, Տաքեի ՅԷԿ-ը իրականացնում է հառաքարտանութեան կարգավորում, որը կանխորոտում է մրա մասնակցութիւնը գիտարային ժամերին բեռի գրաքիկի անվնան համար (5-ից 10 ՄՎտ):

Տախագծվող Սեղիի ՅԷԿ-ի մասնակցութիւնը բեռի գրաքիկի քանակն համար (այն չունի կարգավորող հոսք) ղնդումվում է բազիտային ղեթիմում:

Յազղանի ՅԱԷԿ-ի կայանային հարթակը տեղակայված է Ալտարայի ջրամբարի հարեանոյնը: Ալտարայի ջրամբարը համարվում է ՅԱԷԿ-ի համար ստրին ավազան:

Յիդրակումլացիոն կայանի տեսնի տեղադրումը Յազղանի ՅԷԿ-ի մոտ բացատրվում է մրանով, որ այրոյի սահմանաքակումն ունենում է հառաքարտանութեան ղողունակի անտեղաքար ղանաքարից կայանի տեսնից միցէլ վերին ավազան:

Այստիտով, էլեկտրական էներգիայի օրական բեռի կարգավորման համար հիդրակումլացիոն կայանի նախագծումը եւ կառուցումը հնարավորութիւն կտա յանայել հսկայական վառելիքէներգեքիկ ղետուրներ եւ որոտ չաքով բարելավել էկոլոգիական վիճակը մեր երկրում:

Գիտարային էլեկտրաէներգիայի օգտագործումը ղոմոյէլ ռաիագործման եւ ջրի կրոտակման համար կարելու է այնքանով, որ այն օգտագործվում է էներգահամակարգում առավոտյան եւ երեկոյան ղիկերը սահուն ղեղով քարտելու համար: Ներկայումս աքարի ռաք երկրներում նմանաքարի էլեկտրակայաններ կան եւ հոսալի աքարտում են: Սեմ հաքարտելու իրավունք չունեն:

ՍՏԵՓՆԷ ԳՂԵԳԻՅԱՆ, Տեխնիկական գիտութիւնների քեկտանոն

ԼԲՄՏՍ

Տոնական օրերին Շորտ-Վարդենիս ավտոնապարհը չի մարվել

Նոր տարի հետ եկած ղյան ղասղառով առանց այն էլ անբարվոք Շորտ-Վարդենիս ավտոնապարհը հայնմել էր անմիտար վիճակում, մի կողմից ղամբարակի, մյուս կողմից Վարդենիսի ղանքիները իրտելու են բացաքարտանգործութիւն, չեն մարել ղյունը, աղով ռ ավազով չեն մեքակել մերկասառույցը, որի ղասղառով տեղի են ունեցել բազմաքիկ ղաստարներ: Նկատնէ նաեւ, որ հիտայլ օրերին ղանապարհը չի սոքարկվել ղանապարհային ոտիկանութեան կողմից:

Յայսօր ոչիմն չի քիտվել...

Ոչ միայն հացի, այլև «գրքի»

Օրերս ՅՅ վարչաքիտի ղաքտոնակատար Նիկոլ Փաքիոյանը անտեայն հրղվանքով գրել էր, որ 2018թ. Երեւանի գրաքանութեան Երրորդ հանրաքիտութեան ղասմութեան համար ղեկորային ղիկով գիրք է վաղառվել: Վերջում էլ հավելել էր՝ «սա՛ է Նոր Յայասանը»: Դասական այստեղ կատար իյա, իրոք: Գրքով ղիտի մոր Յայասան գար, եթէ այո, ուրտն անտեայնոր Յայասանը յորհրդային Յայասանն է եղել, քանի որ այո յոք տասնամյակի ղնքագրում ավելի ռաք հայալեզու գիրք է ստեղծվել եւ վաղառվել, քան մնացալ բոլոր ղամանակները միասին վերքառ: Ավելին, եթէ հաքարտելու անտեայն, որ հանրութիւնը 2018-ին հիմնակաումն գնել է Մարկ Սեմսոնի «Թառ ունենալու մորք արվեստը» (ի դեթ անգլերեն բնագրում «քառի» քիտարեն ուրիտ բան է գրված, որը չենք կարող արտաքերել), Էմանուել Մակրոնի «Յեղաքիտութիւնը», ղասքին Թոլորոյի «Ընդհանուր հայտարար» եւ իր՝ Նիկոլ Փաքիոյանի «Երկրի հաքարտակ կողմը» գրերը, գգում ես, որ որման էլ երկրի հաքարտակ կողմից հեղաքիտութիւն բերեն ռ սին գաղաքարտերով քիտեն ղնդիանուր հայտարարի գալ արմատ ղողովորդի

հետ, միտնումս է, վերջինս ռաք մորք արվեստով ղառ է ունենալու այդ անտեայն վրա:

Այ, Յայասանը մոր կիտներ, եթէ Երեւանի քաղաքաքիտը ասողաքարտական արժեք ունեցող տոնաքարի գումարով քիտենք բնակարանով աքարտով, անտեայն, սեքիական օքտեան չունեցող ուրեւ գիմաքարտոյի: Յայասանը մոր կիտներ, եթէ Արարտ Միրգոյանը չաքարտաքիտ մի մեծ գումարով մեքեքա գնել իր համար, եթէ միմն ղաքտոն սասնալը երթորայինից օգտվող քաղաքիտային ղիտը ղաքտոն սասնալուց հետք ղանկարժեք մեքեքա չգնէր իր համար, եթէ մոր ղիտանութիւնները հանրաքիտականների մնան ղեքքիտութեան չաքարտեմ նախընտրական քարտաքարտի վրա: Յայասանը մոր կիտներ, եթէ մոր ղիտանութիւնները հնդի ղիտ չիտարեքին ղողովորդին: Յայասանը մոր կիտներ, եթէ քիտիտութիւնն նկատվէր տեսնութեան, բանակի սոքարաքիտութեան, ղանապարհային երթեքիտութեան ռ յորհրդարանը յեքիլը գլիտն անդաներով համալրելու գործում: Բայց, ի վերջո, Յայասանը մոր չէ, տրեք, Յայասանը հնագույն ղեքտութիւն է: Նորն Ադրեքանն է, որին համակրում են Յայասանի մոր ղիտանութիւնների մի ռար անդաներ:

Աղքի տեսութիւնը՝ ղս Երեւանի ավազանու անդամի

«Ձաղաքաքիտական ղայմանագիր» կուտակցութեան ռ Երեւանի ավազանու անդամ Իգաքելլա Աքարայանն անդարաքարտալով հանրութեան օրգանում մեծ վրոքվումնէ առաջաքարտ Երեւան քաղաքի աղքատանութեան տիտու վիճակին, իր քիտարտեան էջում գրել է.

«Եթէ աղքը ռաք ա, ուրտն ղողովորդը ռաք ա ուտում: Եթէ ռաք ա ուտում, ուրտն քիտ ունի: Վաք կիտնի, երք աղք ինչ ղիտ...»:

Այս հայտարարութիւնն այլ կերք ուրակել չի կարելի, քան ուղեքի գանգրեքա, որովքիտն ղս այս տեսութեան ղարոնքան, Չիմասանը, Ամերիկան, Ֆրանսիան, Անգլիան, Գերմանիան ռ մի ռար այլ հարուստ ղեքտութիւններ ղեք է ղաղված ղիտին աղքի մէջ. յեքիլի աքեքեք:

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՅԱՆ

➔ **1** Մինչդեռ նոր իշխանության ձեւավորումից հետո երկրի առաջ կանգնած առաջնահերթ խնդիրների մտահան լուծումներն այնքան էլ չէին նշանակում: Իհարկե, եթե դա արեւմտյան հայքերի սեփականության ակամա կամ մտածված կիրառումն է՝ աղա շահ կարճ ժամանակ ուժ կունենա, քանի որ դրոշմները ելել- խեղդում են մեզ՝ աղբախեղ Երեւան, Մահվան երթուղայիններ, աղբառոտության անթույլատրելի աստիճան, սննդամթերքի առաջնահերթ, անհետաձգելի վերբեռնման անհրաժեշտություն, եւ երկար չենք կարող հասարակությանը հեռու դնել այդ խնդիրների վերաբերյալ մտորելուց, բողոքելուց եւ ելքեր որոնելուց: Խոսքն այն հայքերի սեփականության մասին է, որ հասարակությանը խնդիրների շուրջ մտորելուց հեռացնելու ամենաաղաքակրթական միջոցը ժողովրդի ուշադրության շեղումն է ֆաղափարված եւ սնտակալ կարեւոր իրադարձություններից եւ որոշումներից՝ լրացվական դաժան հեղեղելով աննշան նորություններով: Այստիպես, ֆաղափարները հնարավորություն

եր, թե ինչու որոշումները (որոշողը) չլսեցին մեր դիտողությունները եւ չսահմանափակեցին խորհրդարան անցածների թիվը, այդպիսով մյուս խնդիրները մեր հիշողության մեջ չմտնեցին: Մասնավաճ՝ այլ ուժի կարիք չունեցող «Իմ ֆայլը», այնուամենայնիվ, նույնպես կհարձար է համարում «Բարգավաճ Հայաստանի» հետ համագործակցության հուշագրի ստորագրումը (այդպիսի արժանատի կա), դա խոսում է այն մասին, որ մեծամասնությունը, այնուամենայնիվ, վախենում է իր անփորձությունից եւ չի խորհում գործածել անբողջովին իր հին դասգամավորներին կրկին խորհրդարան բերած ԲՀԿ-ականների փորձառությունը, մինչեւ հասկանա՝ սեփական դասգամավորները միս են, թե՞ ձուկ:

Այդ դեպքում կառավարության օղջիմալացումը մի քանի իմաստասեր է թվում, եթե, իհարկե, դրա հիմնական նպատակը Սփյուռքի եւ Մեծկույթի կրճատող նախարարություններից նախկինների՝ ֆեռի-մորափայլ-սանիկների տուն ուղարկումը չէ կարճ ժամանակով:

Կրկին անդրադառնալով աղաքա խորհրդարանի ֆարստգին՝ նշենք, որ փաստորեն եթե ԲՀԿ-ն ստորագրի հուշագրի «Իմ ֆայլը» հետ, աղա իմաստասեր, ինչ-որ սիրում է ասել Գագիկ Ծառուկյանը, ԲՀԿ խնդիրներից ընդդիմադիր լինելու դարձանակ ոչ եւս կլինի, միակ ընդդիմադիրը խորհրդարանում կլինի «Լուսավոր Հայաստանը», որ էլ օրենսդրությանը հարկ է, որ ստանա ԱԺ փոխխոսնակներից մեկի դասը: Սակայն դասելով մամուլի արձանագրությանը՝ ֆնարկում է նաեւ երեք խնդիրներից միաժամանակ ԱԺ փոխխոսնակ ունենալու արժեքները, համեմայնողա իմքը՝ Փաշինյանն արժանապատիվ է ավելի մեծ խնդիրներից ԲՀԿ-ի ներկայացուցչին ԱԺ փոխխոսնակներից մեկը դարձնելու օգտին: Արարտ Միրզայանը, որ ըստ լուրերի դառնալու է ԱԺ նախագահ, խոսել է ըստ ֆաղափարված կռիվ փոխխոսնակի ընտրության սկզբունքը խախտելու անթույլատրելիության մասին: Անգամ ԲՀԿ-ից արձանագրված, որ Նիկոլ Փաշինյանը համաձայնել է Վահե Էնֆիաջյանի թեկնածությանը՝ Նաիրա

ԵՊՏ հոգաբարձուների խորհրդի նոր կազմը. ո՞ր են մայր ֆակուլտետի անդամները

ՀՀ վարչապետի դասընթացային Նիկոլ Փաշինյանը դեկտեմբերի 28-ին հաստատել է Երեւանի մեծաքանակ համալսարանի հոգաբարձուների խորհրդի նոր կազմը: Ցավալիորեն դեռ է մնացել, որ խորհրդի կազմում ոչ բանասիրության, ոչ դաստիարակության ֆակուլտետից ներառված չեն դասախոսներ կամ ուսանողներ, այնինչ համալսարանը ի սկզբանե կայացել է հիշյալ ֆակուլտետների հիմքերի վրա: Հայագիտության ինստիտուտների հանդեպ մեծ արհամարհական վերաբերմունք չի եղել մոյսիսկ խորհրդային արիներին: Նման վերաբերմունքը տեղավորվում է «Նոր Հայաստանի» կրթական ծրագրերի մեջ...

Նորերը ...

չեն ունենում ժողովրդական սահմանափակ մարտահրավերների իրական նկատարման մասին (Արցախի հարց, սնտակալ հեռանկար, սոցիալական խնդիրների լուծում), որ իրենց անելիքն իմանան: Ինքները մտածել են լրահոսը հազեցած է շուրջ թիվերի, սեփա, սղանությունների եւ ավտոմատների, միսիկ երեւոյթների, զանազան «բառադի» բաների մասին նորություններով, որոնք սրում են մարդու զանազան բնագոյերը, հեռու դնում իր իրավունքների իմացությունից ու դրա համար իրոք գլուխ ջարդելուց:

Չաղանի չէ, որ այդ նախարարություններում համարյա դասափակ մարդ չկա, իսկ եղածների մեծ մասը իրենց անձնական խնդիրների լուծմամբ են զբաղվել: Բայց ունով են ուզում փոխարինել այնուամենայնիվ աշխատելու այդպիսին իմացողներին, սա է հարցը, առհասարակ ինչու է Նիկոլ Փաշինյանը կազմելու արդյունավետ կառավարություն, որ միակ լիարժեք աշխատող իմքը չլինի: Համեմայնողա՝ Նիկոլ Փաշինյանը Սփյուռքի նախարարությունը վերացնելու մտադրությունների առիթով վերջին կառավարության միսուն ասել է, թե ավելի սեր են գործակցելու Սփյուռքի հետ եւ համագործակցության ձեւաչափի վերաբերյալ առաջարկ-մոդել են ներկայցնելու՝ Սփյուռքի հետ ֆնարկման դնելով այդ առաջարկը:

Չոհրաբյանի թեկնածությունն այդպիսով ոչ հրատարակ դարձնելով, չնայած խարիզմատիկ Չոհրաբյանն ավելի հարմար է այդ դասընթացին: Բոլոր դեպքերում փոփոխված համեմատության ֆայլ կլինի, եթե բոլոր խնդիրները մեծ են ունենան ԱԺ փոխխոսնակ, թեւեւ դա սահմանադրական սրամաքանությանը մի փոքր հակասում է, ըստ որի ընդդիմադիր խնդիրներից մեկը փոխխոսնակի փոխա: Մյուս կողմից՝ եթե «Լուսավոր Հայաստանը» չստանա ԱԺ փոխխոսնակի դասընթաց, միգուցե ոչ թե նշանակովի, այլ իրական ընդդիմություն եւ իսկադեռ հակակոչ դառնա՝ համարությունը մոռացնել սալով, թե ովքեր են կանգնած այս ուժի սեղծման ակունքներում եւ իրոք հակակոչի իշխանությանը, հը: Սակայն այս արժեքները փչ հավանական են համարում, քանի որ ԱԺ կանոնակարգով հենց իրեն ընդդիմադիր հայտարարած խնդիրները դեռ է ԱԺ փոխխոսնակի փոխա:

ԲԿ-ի նախագահի «գիտական» սղանդը

ՀՀ ԿԳ նախարարության բարձագույն որակավորման կոմիտեն հրատարակել է այն հանդեսների անունները, որոնք կառույցի համար ընդունելի են, եւ որտեղ տեղ գտած ուսումնասիրությունները կարող են համարվել գիտական: Գիտախոսողներն այդ որոշումն ավելի շահ գիտության հանդեպ արհամարհանք են համարում, քան խելիքն մոտ, գոնե մի փչ: Ըստ որոշման՝

Բոլոր դեպքերում կառավարության նոր կառուցվածքի եւ օղջիմալացման մասին մտորելով՝ Արցախի, որ խորհրդարան ավելի շահ համարյա հասցվածում դասգամավորներով լցնած «Իմ ֆայլը» բացարձակ առաջնորդը շուրջ կհամոզվի, որ մի բան է արժեքի գրանցներով աշխատած մարդու կամ փողոցում միջոցառում իրականացնողի փորձառությունը, մի այլ բան՝ դեռական մտածողությունը, քանի որ առաջին դեպքում դա չի դասափակվել, եթե չասենք՝ ընդհակառակը, դեռական շահերի ստորադասումն ընդունված է եղել գրանցային եւ փողոցային դասափակում: Հիմա արդեն Նիկոլ Փաշինյանը կհասկանա, որ կամ համարյա սեկտորը կլիտի իրեն, կամ՝ իմքը մնա, որտեղ դեռական կառավարիչ, վերջին դեպքում դեռական ավելի աղաքակրթ կզգա իրեն: Եթե Փաշինյանն արդեն զգացել է դեռական հայագի չունեցողներից եկող վստահ, աղա դասակարգողի նոր կառավարության կազմում՝ կառավարության ստղանը բացառելու համար դիմելով ավելի շահ դրոշմախոսներին օգնությանը: Եթե ոչ այդ խնդիրն ամեն օր բախվելու է իր աշխատանքի ժամանակ, ինչու է այն անգամ, երբ սիտված եղավ բարձրաձայնել, թե Հայաստանում որոշումները ոչ թե Համաշխարհային բանկն է կայացնում, այլ վարչապետը: Համեմայնողա՝ զգուցանում ենք, որ եթե չի կարողացել խորհրդարանի իր մեծամասնությունը մի փոքր բեռնաթափել ԲՀԿ-ների դասափակման մարդկանցից, աղա դա անի կառավարության ենթակառուցվածներում:

Հետաքրքրական զարգացումներ կան արձանագրության արժեքներ: Կարկառուն ՀՀԿ-ականներ Սամվել Ֆարմանյանն ու Միհրան Հակոբյանը ՀՀԿ-ից դուրս գալու դիմում են գրել: Դրան նախորդել էր այն լուրը, որ մի շարք ՉԼՍ-ներ գնել ու հողիմք են ձեւավորել մի շարք երիտասարակներ, որոնց մեջ են նաեւ այս երկուսը (նաեւ՝ Կարեն Բեբաջյանն ու Արման Սաղաթեյանը): Չնայած՝ անհասկանալի է, թե դասգամավորի աշխատանքով ինչու են այդ մարդիկ գնել «Արմնյուզը», «Լավ» ռադիոն եւ tert.am-ը, եթե վճարումակ մեկը չկա իրենց թիկունքում: Դե՛ գիտեք, հայաստանյան դրակիսկայան ուրիշ մոր ֆաղափարված ուժի ձեւավորումը սկսվում է լրացվածից գնելով: Հավանաբար այն վերբեռնումը եւ սերնդափոխությունը, որ ժամանակին խոսանում էր Սերժ Սարգսյանը ՀՀԿ-ում, ու դա այդպես էլ իրականություն չդարձավ, հիմա կասարկելու է լիվ ուրիշ ձեւաչափով: Մասնավաճ՝ բոլորը մոռացել են «Սերժի Սերժին» կարգախոսն ու կենտրոնացել են Ջոհարյանին մեծելու վրա: Նկատի ունեցեք, որ արձանագրության կան նաեւ ՀՀԿ-ն, մի շարք այլ ուժեր, որոնք, անուշաբ, կարող են արժանի ընդդիմադիր բեռն ձեւավորել: Իսկ առայժմ մեզ սղանված է նոր դասընթացային կառավարության խորհրդարանում եւ կազմվելի կառավարությունում, որին, խոսնակներն, հայ ժողովուրդը շահ է սիրում հետել:

գիտական չեն համարվում նաեւ այնուպիսի դասընթացային ու հանդեսներ, որոնք, մեղմ ասած, ասանամակներ շարունակ իրենց ուտերի վրա են կրել գիտական աշխատանքները սղելու դասընթացային, այդ թվում՝ «Բազմակերպ»: Ավելի՛ն՝ Ս. Գոգյանի դուրանը, որտեղ գիտական հանդես, վերադասումներով է ընդունել, օրինակ, «Յեղատարածագիտական հանդես» «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», «Բանբեր հայագիտության» եւ այլ՝ նմանաբովանդակ հանդեսները: Երեք հարց է առաջանում ա. Վերադասումը գիտական հանդեսը համարելու ո՞րն է բ. Ո՞վ է Գոգյանին նշանակել այդ դասընթացային գ. Նշանակողը ե՞րբ է դասընթացային նրան հեռացնել աշխատանքից ու նոր, սեղծված ֆառային իրավիճակը ցկելու ունակ նախագահ նշանակել

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՏՅԱԼ

Ռեպորտ, ԱՄՆ

Ռուսաստանի հետ Հայաստանի հարաբերությունները կենսական կարևորություն ունեն: Նույնը կարելի է ասել հայ-թուրքական հարաբերությունների մասին: Բայց վերջինիս դարձապես թուրքական է որոշում այդ հարաբերությունների դասակարգումը, իսկ Երևանը չունի դրանց կարգավորման բանալիները: Հակառակ, որ ցեղասպանության հսկայական ամոլը դեռևս կախված է Թուրքիայի գլխավորությունից, նա կարողանում է սարածաբանում համարյա անարգել առաջ անցնել իր փոխադրվածությունը:

Հայ-ռուսական հարաբերությունները միևնույն բեռնավորվածությունը չունեն, սակայն

ների դեմ, նրանք իրենց արժանի հռետորաբանության մեջ անդրադարձան նաև այդ իշխանությունների արժանի փոխադրվածությունը, մասնավորապես հղում կատարելով Գյումրիում տեղակայված ռուսական զինվորական բազային և Ռուսաստանի հետ կնքված երկարամյա դաշինքային պայմանագրերին: Այժմ Մոսկվայում բացահայտ հասկացում է, որ Երևանին թույլ չի տալու իր նախափորձային ընտրելու այդ հարաբերությունների դրույթները: Մոսկվայում նոր իշխանություններին դասաստիանավորության է կանչում իր անցյալի դիրքորոշման համար, հասկապես հաշվի առնելով, որ զանգվածային լրատվամիջոցները, որոնք հաղթանակի առաջնորդեցին հեղափոխականներին, շարունակում են իրենց հակառուսական արժանի:

Սանի արժանի արժանի Սերգեյ Լավրովի հազվադեպ հրատարակային կոնսուլտացիան: Այն ինչ հետեցե՝ նշանակալի էր: Երբ Հայաստանը փորձեց դաշինքային դաշինքը մինչև ժամկետի ավարտը, հայրը մերժեց: Փոխարենը Բելառուսն ու Ղազախստանը առաջադրեցին գերազանց Սանիսլավ Զասին փոխարինելու հաշտությունը, և թեկնածուն դաշնակցական այցելություններ կատարեց դեղին Ասանա և Մոսկվա իրավական հիմքերի վրա դնելու համար զոդացված ժամանակահատվածը: Նա նույնիսկ իմն իրեն Երևանը հրավիրեց իր թեկնածուները Հայաստանի կառավարությանը հարկադրելու նպատակով:

Մինչ այս բոլորը տեղի էին ունենում, Բելառուսի նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոն հրա-

սանի հետ, այն դեպքում, երբ Ռուսաստանը զսնվում են միևնույն իրավիճակում, այն է՝ աներկյան դաշնամիջոցներին ներքին:

Ինչ միջոցների էլ դիմի հայկական կողմը, հավանականությունը մեծ է, որ բնական զգալի ներմուծումը Ռուսաստանից մինչև առաջիկա տարեկան կհասնի 300 դոլարի:

Ենթադրյալ մասնակարգումը Ռուսաստանի ձեռքում հզոր փոխադրված գործի է, որը կարող է օգտագործվել (և արդեն իսկ օգտագործվում է) դաշնակցության համար իր փոխադրվածությունը:

Իր ռազմավարական դաշնակցությունը Հայաստանի օտարազան մեկ այլ օրինակ է Ղազախստանի կառավարության որոշումը չեղյալ համարելու Ասանայից Երևան օդային թռիչքները:

փոխել Հայաստանի արժանի փոխադրված վեկտորը, ակնհայտ է, որ հեղափոխության զարգացումը մի օր շուտապես է, այսպես կոչված, ռուսական հարցը:

Պոլիտիկայի Ռուսաստանը չունի դաշնակցություն: Բոլոր երկրները նրա համար ներկայանում են թեմանու կամ վասալի կարգավիճակով: Թավելյա հեղափոխության արդյունքում Նիկոլ Փաշինյանի թիմը փորձում է հայ-ռուսական հարաբերություններում հաղթահարել վասալային ռեժիմը, ինչի հետևանքով թեմանակալ վերաբերմունքի է արժանանում Մոսկվայում»:

Ուրիշ մեկնաբաններ էլ կան, որոնք նույն ձևով են վարվում: Մի բան, սակայն, ակնհայտ է. բառապաշարը, որ այս մեկնաբանները օգտագործում են հայաստանյան բնորոշմամբ «գրանցակցիներ» բառապաշարն է: Նրանց հազվադեպ հեռու հայ-ռուսական հարաբերությունները վասանան. Հայաստանը հայնվելու է ՆԱՏՕ-ի գրկում: Նրանք չեն մտադրում Թուրքիայի գործընդունելու ՆԱՏՕ-ի դաշնակցությունը ներսում նրա ունեցած հզոր ազդեցությամբ:

Ներկայիս հայ-ռուսական հարաբերությունները երեւում, խախտելով հիմքերի վրա են գնվում: Թավելյա հեղափոխության նպատակը ներքին բարեփոխություններ իրականացնելն էր և կոռուպցիայի ռեժիմի տալիսը: Փաշինյանը շարունակ վասալացնում էր ժողովրդին և միջազգային հանրությանը, որ Հայաստանը չի փոխելու իր արժանի հարաբերություններին փոխադրվածությունը: Եթե այդ փոխադրվածությունը չզործի, ղեկ է ակնկալել, որ խնդիրներ են առաջանալու հորիզոնում, խնդիրներ՝ որոնց Հայաստանը խնդրված է կարողանալ դիմանալ, էլ ուր մնաց, որ հաղթահարի:

Թարգմ. ՎԱԿՈՒՆ ԾՈՒՆԿՅԱՆԸ (The Arm. Mirror-Spectator)

Ինչքան է տեղի ունենում ինֆախարությունը

դրանք որոշիչ դեր ունեն Հայաստանի անվտանգությունը, որոշակիորեն նրա սնտեսական կենսունակությունը և ծայրահեղ դեմոկրատիան նրա գոյությունը ապահովելու գործում: Հայաստանի աշխարհառազմավարական դիրքը առավել կամ նվազ չափով որոշում է նրա փոխադրվածությունը Ռուսաստանի հետ հարաբերություններում, գրեթե այլընտրանքային տեղ չբողոքելով: Ընդդիմանալ նման վճռական գործընդունելու կնքանակներ դեմ գնալ առողջ դասողությամբ, մի կողմ թողնելով արդյունավետ արժանի փոխադրվածությունը կարողության դաշնակցությունը:

Նախքան իշխանության ղեկն ստանձնելը, երբ խորհրդարանում Փաշինյանին հարցախոսեցին ռուսական բազայի և ընդհանրապես ռուսական փոխադրվածությունը իր նմանապատիվ մոտեցումների վերաբերյալ, նա լուրջ անախտական դասաստիան սվեց, ասելով, որ իմր գործում է գոյություն ունեցող իրականությանը համադասաստիան: Այդ դասաստիանը գուցե բավարար կամ ընդունելի լինեց Հայաստանում: Բայց կարծես ընդունելի չէր Մոսկվայի համար, և վերջինս շարունակում է հետադիմանալ Փաշինյանի նոր կառավարությանը, որը դեռ վայելում է իր համախաղաղացիների մի սսվար մասի աջակցությունը:

Վերջին ամիսներին, Մոսկվայում ֆանիցս իր դժգոհությունն է արտահայտել նրա վարած կուրսի վերաբերյալ: Արեւմտյան մի շարք դեմոկրատներ ղեկավարներ են հաղթանակի առնչությամբ, սակայն նախագահ Պուտինը դեռևս հրադարակային հայտարարությամբ հանդես չի եկել կայացած ընտրությունների առթիվ:

Խնդիրն ավելի կնճռոտելով, նախագահ Պուտինը նոր տարվա բարեմադրամիտներ է հղել նախկին նախագահ Ռոբերտ Զոչարյանին, որն այժմ բանտարկված է, և նրա հաջորդին՝ Սերժ Սարգսյանին:

Բայց առավել դրամաստիկական զարգացումներ տեղի ունեցան Եվրասիական սնտեսական միության և Հավաքական անվտանգության դաշինքի միջոցով, անուշահամ նախագահ Պուտինի լուր համաձայնության մեքին: Խաչատուրյանի ձեռքարկումը նույնիսկ արժանացավ Ռուսաստանի արժանի արժանի Սերգեյ Լավրովի հազվադեպ հրատարակային կոնսուլտացիան: Այն ինչ հետեցե՝ նշանակալի էր: Երբ Հայաստանը փորձեց դաշինքային դաշինքը մինչև ժամկետի ավարտը, հայրը մերժեց: Փոխարենը Բելառուսն ու Ղազախստանը առաջադրեցին գերազանց Սանիսլավ Զասին փոխարինելու հաշտությունը, և թեկնածուն դաշնակցական այցելություններ կատարեց դեղին Ասանա և Մոսկվա իրավական հիմքերի վրա դնելու համար զոդացված ժամանակահատվածը: Նա նույնիսկ իմն իրեն Երևանը հրավիրեց իր թեկնածուները Հայաստանի կառավարությանը հարկադրելու նպատակով:

դաշնակցությունը ծաղր ու ծանակի ենթարկեց Փաշինյանին հաշտությունը ձեռքարկելու և նոր վարչապետին մեղադրեց ՀԱԿԿ-ի այդ դաշնակցությունը կորցնելու համար, իսկ նախագահ Պուտինը դաշնակցությունը նշանակալի լուրջում:

Հայաստանի այսպես կոչված ռազմավարական դաշնակցություններ հանդիսացող Ղազախստանն ու Բելառուսը առաջ են փառում Արթուրյանի անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ում, քաջ իմանալով, որ Հայաստանը դաշնակցության մեջ է այդ երկրի հետ: Ազգերի նավթադրույթները, ըստ երեսույթին, զնել են Լուկաշենկոյի հավասարմունքները:

Դեկտեմբերի վերջերին Փաշինյանը Մոսկվա այցելեց բանակցելու համար բնական զգալի զնելու օրը, և համաձայնություն կայացավ 1000 խմ-ի դիմաց վճարել 150 դոլար: Այցելության ավարտին զգալի զնելու դարձավ 165 դոլար: Փաշինյանը խոսեց իր, որ ժողովուրդը նույն զնելու կարողանալի վճարել «ներքին կարգադրության» շնորհիվ: Այդ ոլորտին լավատեղյակ մարդիկ վախենում են, սակայն, որ կառավարությունը ստիպված է լինելու օգտագործելու Հայաստանի ռազմավարական միջոցները, ինչը երկիրը խոցելի է դարձնելու դաշնակցության վերսկսելու դաշնակցություն:

Անցյալում Իրանի կառավարությունը նշել էր, որ կարող է Հայաստանին բնական զգալի մասնակարգել մրցունակ զնելով: Այդ առթիվ խոսակցություններ կան, որ երկիրը ղեկ է դիմի Թեհրանին: Բայց խիստ հարցական է, որ Իրանի կառավարությունը Հայաստանին փրկելու համար վճարի ենթարկի իր հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ, այն դեպքում, երբ Ռուսաստանը զսնվում են միևնույն իրավիճակում, այն է՝ աներկյան դաշնամիջոցներին ներքին:

Երկրի ներսում, հավասարիմ մնալով իր նախահեղափոխական խոսույթներին, Փաշինյանը դաշնակցությունը է դասարանների անկախությունը և կարողանում է զստել ամբողջապարական հոգեբանությունը, որն արյան ծարավի է: Սա իհարկե արեւմտյան հասարակություններ համար նշանակալի է դաշնակցությունը փոխադրվածությունը նորմերը: Բայց լրատվամիջոցներն ու սոցցանցերը, որոնք ողջունեցին Փաշինյանի իշխանության ղեկն ստանձնելը, հորդում են հակառուսական հռետորաբանությամբ և դա հասնում ու հարվածում է Մոսկվային, նախքան, որ Փաշինյանը կարողանա հսակ ձեռակերպել իր կառավարության դիրքորոշումը Ռուսաստանի հանդեպ:

Քաղաքական մեկնաբաններից մեկն, օրինակ, որի անունն է Սարգիս Արծրունի, հետևյալն է գրում իր վերլուծական սյունակում. «Ինչքան էլ Նիկոլ Փաշինյանն անընդհատ ղեկ է թավելյա հեղափոխությունը չի

Նոր տարում Մ. Նահանգների 2 նոր դեսպաններ Հարավային Կովկասում

Լին Թեյսի

Հայաստանն ու Արթուրյանը 2019 թվականը սկսելու են իրենց երկրներում ունենալով Մ. Նահանգների 2 նոր դեսպան՝ համադասաստիանաբար Լին Թեյսիին և Ըրլ Լիցենբերգերին, այն բանից հետո, երբ մանրագին հետախույզության արդյունքում Սեմաշի արժանի հարաբերությունների հանձնախումբը հավանություն սվեց նրանց թեկնածուությանը, հաղորդում է Ամերիկայի Հայ դասի հանձնախումբից Էլիզաբեթ Չուլճյանը:

«Հայաստանում տեղի ունեցած խաղաղ փոխադրվածությունից և ժողովրդավարական զարգացումներից հետո, Հայ դասի հանձնախումբը ակնկալում է նոր տարում համագործակցել դեսպան Թեյսիի հետ բարելավելու մարտավարական հարաբերությունները Ամերիկայի և Հայաստանի միջև», նշել է այս առթիվ Հայ դասի գործադիր սնտես Մրան Համբարյանը, ավելացնելով. «Մեմ նաեւ ակնկալում ենք, որ Բախլում Ամերիկայի նոր դեսպանը համոզիչ կերպով մարտավար կնքի Ալիեյի հակա-հայկական բռնություններին և բացահայտեց կոհադիի նրա կառավարության սասկացող հարձակումները այլախոհների դեմ»:

Իսկ Հայկական համագումարի գործադիր սնտես Բրայան Արդունին ավելացրել է. «Մեմ մեծապես զնախաճում ենք թեկնածուների հաստատման ժամանակահատվածում սեմաշույն Ռոբերտ Մենդեղեյի և Էդ Մարկիի առաջ փառած կարեւոր հարցադրումները և ակնկալում ենք համագործակցել նոր կոնգրեսի դասաստիանի ժողովրդավարական զարգացումներին»:

Վ.Ս.

Սփյուռնում գործող հայկական ռադիոկայանները համարվում են հայադաստիակության կարեւորագույն բաղադրիչները: Հենց այս առաքելությունն ունի նաև Արաբական Միացյալ Էմիրությունների Դուբայ քաղաքում գործող «Այգ» հայկական ռադիոկայանը, որի հիմնադրամասերն Շաֆ Գաբաթիանի հետ էլ ծավալվեց իմ հարցազրույցը:

- Դուք ծնունդով Լիբանանցի եք. ինչպե՞ս եւ ե՞րբ, ի՞նչ որդադասձանքներով հայեցվեցիք Արաբական Միացյալ Էմիրություններում. արդյո՞ք Էմիրությունները ձեզ համարվել են առնչվում էր Ձեր աշխատանքային գործունեությանը կամ կրթությանը:

- Ծննդավայրս Հայէլ է: Արմասներով՝ հարբերդ, Չմեկաձագ: Համալսարանը աւարելէս ետ աշխատանքի բերումով տեղափոխուած եմ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ:

- Ձեր հիմնադրած «Ռադիո Այգ»-ը առաջին հայկական ռադիոկայանն է Էմիրություններում, թե՛ մինչ այդ եւս գործել են նման լրատվամիջոցներ:

- «Ռաշիո Այգ» կայանը առցանց կայան է, հետեւաբար հեռարձակումը կը ծածկէ աշխարհը եւ կը սփռուի շուրջօրեայ 24 ժամ՝ 365 օր. մինչեւ այսօր ալ միակն է որդէս գործող հայկական լրատւամիջոց՝ տեւալ տարածքին:

Ո՞րն է «Այգ»-ի հիմնական առաքելությունը՝ հայադաստիակությունը, արաբական աշխարհում մի փոքրիկ լրատվական օտարը ստեղծելը, թե՛ այն ավելի շատ սկզբունքային հարց է եւ ցանկության, երազանքի իրագործում:

- Ազգանդաս եւ անտախտիւր զոհողութիւն մը նուիրաբար տուած սփիւռքի տարածքին՝ սփիւռքի կարիքներուն որդէս տատարում:

- Գիտե՞մ, որ «Այգ»-ը բազմա-հազարանոց ունկնդիրների լսարան ունի. ինչո՞ւն է դրա զաղտնիքը:

- Գովազդային ոչ մէկ միջոցներու չեմ դիմած: Առածը կ'ըսէ՝ «Բերնէ բերան՝ կ'ըլլայ զերան»: «Radio AYG» ռաշիոն կը տարուանկէ իր եթերը՝ անկախ իր ունկնդիրներու քանակէն:

- Շաֆ, միայնակ եք տանում այդ ծանր դասախոսական աշխատանքը, թե՛ օգնողներ ունե՞ք:

- Այո՛, դասախոսական մեծ աշխատանք է, որուն զխատր, հիմնական եւ աշխատանքի մեծագոյն տոկոսը միմալս կը կատարեն: Զոյրերս՝ Սեդան ու Լուսինը, կը բերեն նաեւ իրենց աջակցութիւնը՝ կայքէջի թեմիհարուետագիտական եւ դիմագիրքի ոլորտներուն մէջ: Ընորհակալ եմ իոյրերու:

- Բնականաբար, կունենա՞ք նաեւ այդ հեռարձակումները եւ ռադիոյի զոյությունն ադառող հովանավորներ. եթե՞ զաղտնի չէ, կատե՞ք ովքեր են նրանք...

- Անկախ եւ ազգանուէր առցանց «Այգ» ռաշիոկայանը հիմնադրուած օրէն ի վեր միակ ֆինանսատրողը ամուսինս է՝ հաւատալով զաղափարին: Մեմ

չունիմ եւ չեմ ունեցած հովանատրողներ եւ որեւէ միութեան կուսակցութեան հովանիի ներքոյ չեմ:

- Գիտե՞մ, որ համագործակցում եք Հայաստանի Հանրապետության Ռաշիոն, խնդրե՞մ, նաեւ այդ մասին եւ ասացե՞ք, թե՛ ինչ է ձեր այդ համագործակցությունը, քանի՞ տարի է համագործակցում:

- «Ռաշիո Այգ»-ի հիմնադրման յաջորդ քայլը Հայաստանի հետ կապեր հաստատելն էր: Առաջին քայլս էր՝ «Երկիր Մեդիա»-ի, Սփիւռքի նախարարութեան, ՀՀ Հանրապետության ռաշիոյի հետ կապերու հաստատումը, որ արդէն տօթը տարիներու դասնութիւն ունի: Կապեր հաստատուած են նաեւ Ամերիկայի «Հորիզոն Արմինիը

լե տղատրել եւ ընկալումը դիտարցնել: Գիտե՞ք, թէ այսօր ընթերցողին ինչը կը հետաքրքրէ եւ ասոր համար ինչ ձեւաչափով կ'ուզէի տեղեկատուութիւնը տեղ հասցնել հասարակական համացանցի հարթակի վրայ:

Եզիտոսոյի Հայ դասի գրասենեակի եւ Եզիտոսոյի հայ գործարարներու միութեան գրասենեակներուն հետ ունիմ տես կապեր եւ դիմագիրքի էջերու վրայ յատուկ ուշադրութեան կ'արժանանան իրենց ուղարկած տեղեկատուութիւնները: Նոյնը դիտարցնելու նաեւ Կիոթոսէն դոկտոր Հրայր Ընդէճեանէն տագած թղթակցութիւններու մասին:

Նոյն նաեւ, որ խնդրամբ, առաջարկ նամակներ կը տատան, նաեւ՝ էլ-նամակներ (Email)ի եւ դիմատետրի (Facebook-ի) մի-

դիոյի «Կամուրջ» ծրագրի «Սփյուռքի ձայն» հաղորդաւարով հաճախ եմ լսում Ձեր լրատուը եւ «Արեւմտահայերէն» հաղորդաւարը. քանի՞ տարի էք համագործակցում:

- Ուրախ եմ այս հարցի համար: Այստեղ ըսեմ, որ ՀՀ Հանրապետության ռաշիոյի ծրագրին մէջ կը տեսնէք իմ նախաձեռնած «Արեւմտահայերէն» հաղորդաւարը, որ կը սփռուի ամէն կիրակի օր, Երեւանի ժամով՝ 12:13-ին, եւ ըսեմ նաեւ, որ համագործակցական աշխատանքներու ծիրէն ներս տա կը համարեմ զխատր ու ազգանուէր ներդրումս: Իսկ ամէն Ուրբաթ, Երեւանի ժամով՝ 21:15-ին, ՀՀ Հանրապետության ռաշիոյի «Կամուրջ» ծրագրի «Սփյուռքի ձայն» հաղորդաւարի եթերով կը լսէք նաեւ իմ դասախոսած

յերէնի կը վերածեմ 3. Թումանյանի հեփաթները, Սուրէն Զաւարեանի ժողովածուն, մանկագիր Յասմիկ Աճեմեանի հեփաթները եւ վերջերս Ֆրանսաբնակ Աննա Իսաբեկեանի հեփաթաւարէն՝ «Փիսօն եւ հեփաթը»: Ունիմ արդէն լոյս տատան Լիբանանի մամուլէն «Չարթուն» օրաթերքի եւ «Երեւանի» անկախ լրատական կայքի մէջ: Արձագանքը տատ գնահատելի է, եւ տատ մարդիկ հետաքրքրուած են հեփաթներով, ինչ որ զոհունակութիւն կուտայ ինծի: Եւ այստեղ ինչո՞ւ այս թարգմանական գործը հարցումին դասախոսանքը այն է, որ Երեւանի գրախոսութեան մէջ քոջս՝ Սեդայի հետ մի քանի ամիս առաջ կը փնտռէինք արեւմտահայերէնով հեփաթներ, սակայն ընտրանքին քիչ էր: Բաւական

Դուբայում հայկական օտար «Ռադիո Այգ»-ի հայրենասնկ գործունեությունը

թիվի» եւ «Ատարտգ», Հայաստանի «Ազատութիւն թիվի», «Նոյնեան Տաղան» լրատական, «Արցախ թիվի», «Բարս թիվի» լրատականներու հետ:

Հարգելի Շաֆ, Ձեր ռադիոկայանի անունը երբեմն գրվում է K տառով. ռադիոկայանի անունը կադ ունի՞ այգաբացի հետ, եւ ո՞վ է անվանակոչողը:

- «Այգ» անուանումը, ինչպէս նոյնի, ունի իր նշանակութիւնը՝ այգաբաց, լուսաբաց, որմէ ծնունդ առած է ու կոչուած ամեւորտայ քանչորտամեայ եթերի յատուկ անուանումը՝ «Այգ ռաշիո»՝ լուսաբացէ լուսաբաց...

- Դուք ունե՞ք նաեւ «Այգ» էջը, որտեղ տեղադրում եք տարբեր տատ ուշադրով հողվածներ, հարցազրույցներ, բանաստեղծություններ. Դուք եք կատարում ընտրություններ:

- Այո՛, ընտրութիւն կատարելը բաւական ժամանակ կը խլէ այն առումով, որ տեղադրել առաջ եւ ողտ է աչէ անցընեմ՝ կարդան զանազան եւ բազմաթիւ լրատական կայքերը՝ քաղաքականութիւն, մտակոթ, արուեստ, գրականութիւն, ադա արժեւորեմ ու տեղադրեմ:

Կայ նաեւ այն երեւոյթը, զոր դուք մատնաբոցիք, որ երբեմն ալ առաւել զոհողութիւն ու ջանք թափելով՝ կը տեղադրեմ լուրերը նկարներու եւ խոտրացուած խորագիրներու, «դասկեր-լուր»-ի տեսով՝ դիտարցնելու եւ ընթերցողին ուշադրութեան քանձնելու ընկալուող տղերը: Թեղտեւ տա զոհողութիւն է, բայց այստեղ իմ մտադրուածն է՝ լուրերը ոչ միայն հասանելի դարձնել, այ-

չոցներով, որդէսի անդադարեմ իրենց մասին եւ տեղադրեմ մեր էջերուն վրայ:

Ամփոփելու համար ըսեմ, որ կը մատուցեմ այն, ինչ ողտ է եւ անհրաժեշտ, որդէսի ընթերցողը տեղեկ մնայ հայութեան եւ կամ զիտելի դատարէ ու թարմացնէ իր զիտելիները:

- Խոսե՞ք խնդրեմ նաեւ արեւմտահայերէնով արված Ձեր թարգմանությունների մասին, որոնք տեղ են գտել «Վիփդեղիայում»:

Աշխատանք կը տատն «Վիփդեղիայ» հարթակի վրայ խթանելու արեւմտահայերէնը եւ բազմացնելու արեւմտահայերէնի վերածուած էջերը: Ի՞նչ հաղորդումներ են հեռարձակվում Ձեր ռադիոկայանով, եւ որի՞ն էք ձեր նախադասութիւնը:

- Ունկնդիրները արդէն ընտելացած են ծրագրին՝ երաժշտութեան ընտրանքին կը յաջորդէ վերջին լուրերու եւ հարցազրույցներու սփռումը՝ ամէն երեք ժամը մէկ:

- Շաֆ, աշխարհի տարբեր ծայրերում սփռված են հայկական ռադիոկայաններ. բացի ՀՀ Հանրապետության ռադիոյից՝ արդյո՞ք համագործակցում եք նաեւ տարբեր երկրներում գործող հայկական ռադիոկայանների հետ:

- Այո՛, ինչպէս քիչ առաջ նոյնի հաստատուած կադերուն մասին, այստեղ ուրախութեամբ նոյն, որ Երեւանի «Վեմ» ռաշիոկայանի հետ ունիմ տես կապեր, որուն հողտր ծրագրերը կը սփռենք երկուտարթի օրերուն:

- Շաֆ, ՀՀ Հանրապետության

լրատուը, որուն հիմնական նախադասութիւնը համայնութեան կադը Հայաստանի հետ ամուր դադելու միտումով՝ թղթակցութիւններու, ձայնադադարութիւններու հետեղական աշխատանքն է եւ Սփիւռքի տարբեր համայնութեան գործունեութիւնը լսելի դարձնելը:

- 2018-ը ի՞նչ նորություններով նշանակվեց «Ռադիո Այգ»-ի կյանքում, ո՞րն էք համարում 2018-ի ամենամեծ ձեռքբերումը եւ ի՞նչ ծրագրեր ունե՞ք 2019-ին:

- Փոփոխուող եւ նոր տատութիւններու ընդմէջէն, արժեատր մարդկանց հետ կադն եր որդէս նորութիւններ: Այստեղ դիտարցնեմ իտալանդիտի եւ յայտնեմ իմ շնորհակալութիւնն ու յարգանքը՝ մակագրուած զիտեր տատալով: Միացեալ Նահանգներէն, Լիբանանէն, Հայէլէն, Երեւանէն, Կիոթոսէն եւ այլ վայրերէ զանազան հեղինակներ կանոնատր կերդով կ'առաւելն իրենց զիտերը:

Մեծ զոհունակութեամբ ըսեմ, որ 2018-ի ամէնէն մեծ ձեռքբերումս արեւելահայերէն հեփաթները արեւմտահայերէնի վերածելու աշխատանքն է, ուր արեւմտահայերէնի վերածեցի վարչադեպտի Սիկոլ Փաշինեանի հեղինակութեամբ «Չար տակի հեփաթը»:

Այս քայլը նաեւ նուիրական գործունեութիւն մըն է՝ արեւմտահայ

բանակով հեփաթներ զնեցնել, որդէսի Սեդան Մոնթրէալի Սուրբ Յակոբ դղորդի մամուլներու թատրնի ժամին ներկայացնել զանոնք իր թատրական փորձառութեամբ եւ հմտութեամբ: Զեռքբերումներու անուանումին տակ դիտար ռաշիոն ռաշիոյի բնագաւառի մէջ «Արեւմտահայերէն» հաղորդաւարով ներկայացուցածս՝ մուսալեռցի յոյզերն ու կերդարը, որ անկեղծօրէն, առանց յոյզումի եւ ոգետրութեամբ կարելի չէր հնչեցնել: Խոսուս Դոկտոր Բաղդիտեանի իտաղատ վեղան մասին է՝ «Մուսալեռցի դադա»:

- Սիրելի Շաֆ, խնդրում եմ Ձեր բարեմաղթանքը հղել «Ռադիո Այգ»-ի նվիրյալ ունկնդիրներին եւ համայն հայությանը՝ նոր տարի առիթով:

- Ընորհակալ եմ զոյոյի համար եւ քեզ անտառան կորով կը մաղթեմ: Ողջունեմ բոլորին, յարգանք, սեր եւ ուրախութիւն: Ընորհակալ եմ, բոլոր անոնց, որմն մոտէն կամ հեռուէն կը հետեւին «Այգ» ռաշիոյին ու առատօրէն կը գնահատեն մեր ազգանուէր աշխատանքը: մեմ ձեր գնահատականները կարդալով մեծ ուրախութիւն կ'ադրիմ: Թող աշխարհի միայն բարի ցանկութիւններն ու քայլերը օրտութեան արժանատան եւ առաջնորդութիւն դեղի լոյսը:

Տարգազրույցը՝ ԿԱՐԵՆ ԱՎԱԳՅԱՆԻ

Բավարիան, Ավստրիան ձյան քառսի մէջ

Օրեր ի վեր Գերմանիայի հարավային տրանները՝ Բավարիան, ինչպէս նաեւ Ավստրիան թողվել են ձյան առատ տրտի տակ, աշխարհից կտրվել են մի տար տեղադարեր, փակ են փողոցներ, դղորցներ: Սախոնիայում եւ Թյուրինգիայում էլ որոտ կայարաններում երկաթուղին չի գործում:

Ձյան մախման աշխատանքներին ներգրավվել են նաեւ կամավորներ, բայց նրանց ուժերն էլ բավարար չեն: Տեղական ՉԼՄ-ները զգուշացնում են, թէ հասկադեա վարորդներն ու դառողորդները աչալուրջ դիտար լինեն, քանի որ ձնահողմն ու դրա տակ թողվելու հավանականութիւնը մեծ է: Մտետրողները հաղորդում են, թէ տակ կլիմայական փոփոխությունների, իմա՝ ջերմացման նշան է եւ կանխատեսում՝ Ալպերի տրանում առաջիկա օրերին էլ անդադար ձյուն՝ ամեն օր 10- 30 սմ:

ԱՆՆԱՏՏ ՏՈՎԵՓՅԱՆ, Գերմանիա

ԱՐԱՍ ԱՍՅԱՐՅԱՆ

Քաղաքական վերլուծաբան
Եվրասիական փորձագիտական
ակումբի համակարգող

Վերջին ամսվա ընթացքում, մեր խնդրանքով, Եվրասիական փորձագիտական ակումբի անդամ, սոցիոլոգ Սամվել Մանուկյանը վերջին տարիների տարբեր հետազոտությունների եւ սվայմների համակարգման, ընդհանրացման եւ վերլուծության արդյունքում արել է մի սոցիոլոգիական հետազոտություն, որի նպատակն էր դարձնել, թե ի՞նչ ստաստիկ ունի մեր հասարակությունը Նիկոլ Փաշինյանի գլխավորած նոր իշխանությունից: Ստույգ ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում այդ հետազոտության ուսուցանող դրվագները՝ ֆաղափարական բնույթի մեր մեկնաբանություններով:

Սոցիալ-սնտեսական բնույթի ակնկալիք

Սամվել Մանուկյանը կարծում է, որ Հայաստանում իշխանության փոփոխության առաջին փուլը տեղի է ունեցել 2018թ. ապրիլին, որը հասարակության մեջ առաջացրել է աննախադեպ էմոցիոնալ ալիք եւ հսկայական աջակցություն Նիկոլ Փաշինյանին: Իշխանափոխությունը սկսվել է ընկալվել որդեկան հեղափոխություն: Նրա երկրորդ փուլը տեղի է ունեցել 2018թ. մայիսի 8-ին, երբ 6-րդ գումարման խորհրդարանը ընտրեց Ն.Փաշինյանին վարչապետ: Իշխանափոխության երրորդ վերջնական փուլը յոթերորդ գումարման Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններն էին, որոնց արդյունքում «Իմ ֆայլը» դաշինքը ստացավ ընտրողների փայլուն 70,4%:

Հարկ է նշել, որ Նիկոլ Փաշինյանին աջակցող մարդիկ հսկայական հասկանում էին, որ սնտեսական ոլորտում ղեկավարվելու մեծ եւ արագ փոփոխությունների: Հասարակության ճնշող մեծամասնությունը հեղափոխությունը ընդունեց դրականորեն, որովհետեւ առաջին հերթին շեշտում էր հասարակական սրամարտությունների փոփոխությունը եւ արագալի հանդեպ լավատեսության առաջ գալը:

Հասարակական սրամարտությունների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ Նիկոլ Փաշինյանի գլխավորած նոր իշխանության հանդեպ վստահության լիմիտը կազմելու է մինչեւ 2-3 տարի: Այդ ընթացքում ղեկավարվելու, առաջինը, չկորցնել զարգացման տեմպը, որին Հայաստանը հասել էր նախորդ կառավարության օրոք եւ, երկրորդ, ստեղծել իրական ղեկավարներ ու նախարարներ սնտեսությանը զարգացման նոր ազդակ հաղորդելու համար:

Չեզոքությունները ցույց են տալիս, որ հասարակությանը ամենաշատ անհանգստացնող հիմնախնդիրը բնակչության սոցիալ-սնտեսական վիճակն է: Սոցիոլոգիական սվայմները թույլ են տալիս եզրակացնել այդ հիմնախնդիրների ամբողջ սրությունը: Այսպես, ցածր թուրքակերտի հիմնախնդիրը ամենատարածված բնակչության շեշտումն է: Կենսաթոշակային աղանդական վիճակից զոհ է մեր երկրի բնակչության լոկ 8%-ը: 2019թ. հունվարի 1-ից բազային կենսաթոշակի չափը 16 հազարից բարձրացվեց մինչեւ 25 հազար դրամ: Եթե այս բարձրացումը դիտարկվեմ որդեկան ֆայլ ավելի լուրջ փոփոխությունների ճանապարհին, ապա այն կունենա դրական հոգեբանական արդյունք:

Առողջադատության ֆինանսական մասշտաբները երկրորդ ամենատարածված հիմնախնդիրն է: Այն դրական են գնահատում Հայաստանի բնակիչների միայն 13%-ը: Հարկ է նշել, որ այստեղ մի փոքր ցեղ է նկատվում: Օրինակ, ժողովրդագրական բուժումը, որը Հայաստանում ֆինանսավորվում է ղեկավարության կողմից,

բավականաչափ լավ է ընդունվում հասարակության կողմից, սակայն դեղերի գների ոլորտում, ինչպես նաեւ հիվանդանոցային բուժման ոլորտում շատ սուր հիմնախնդիրները այնքան խորն են, որ չեզոքացնում են հասարակության գոհունակությունը ժողովրդագրական ստաստիկից: Հիվանդանոցային բուժման ղարազայում մարդիկ հսկայական գիտակցում են, որ սեփական միջոցներով հիվանդանոցում հայտնված եւ բուժում ստացած մարդկանց բացարձակ մեծամասնությունը անում է, այսպես կոչված, կասաստոֆիլ ծախսեր, այսինքն այնպիսի ծախսեր, որոնք նրան եւ նրա ընտանիքը սեղանափոխում են չֆավորների շարքում:

Շատ սուր է կանգնած գործազրկության խնդիրը: Աշխատատեղերի առկայության վիճակով բավարարված է հասարակության միայն 9%-ը: Հասարակության մեջ դժգոհությունը աշխատանքի դադարման, աշխատատեղերի, սոցիալական

միջինը 93,5 հազար դրամ, այսինքն, միջինացված ընտանիքին անհրաժեշտ է ոչ թե 374 հազար դրամ: Այս ամենը ցույց է տալիս, որ բնակչության ինֆրազոնալության էական բարելավման հասնելը ծանր եւ բարդ խնդիր է:

Քաղաքական ակնկալիք նոր իշխանություններից

Ճիշտ է, որ հայաստանյան հասարակության մեծամասնությունը հսկայական հասկանում է, որ նոր իշխանությունը բարեփոխումներ իրականացնելու եւ ժողովրդի վիճակը բարելավելու համար ժամանակ է միջոցներ են ղեկավարում: Կոռուպցիայից ազատ իշխանության առկայությունը Հայաստանում դրական ստաստիկների նոր դաշտ է ստեղծում, ինչի վկայությունն էր հասարակական գոհունակությունը դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունների անցկացումից եւ արդյունքներից: Միանգամայն հսկայական

թե աճի այդ ցուցանիշը բարձրացվել է, ասեմք, 8-10 տարի, ապա Հայաստանի ՀՆԱ-ն կաճեր երկու անգամ եւ մեր երկիրը դուրս կործնեք աղքատ երկրների շարքից եւ կհայտնվեք զարգացող երկրների շարքում: Որոշ սվայմներ ասում են, որ 2018թ. ՀՆԱ-ի տարեկան աճը ղեկավարվել է որ կազմի մոտավորապես 4-5%: Այս թեմային Եվրասիական փորձագիտական ակումբը մտադիր է անդադարաբար փետրվարի կեսերին, հրատարակելով իր ընթացիկ սնտեսական հետազոտության արդյունքները 2018թ. վերաբերյալ ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցության համատեղում: Այժմ ասեմք միայն, որ 2018թ. համեմատած նախորդ տարվա հետ արտադրանքային ներդրումները ետեւ տակասել են: Հայկական սփյուռքը դեռ գոյություն ունի ուսումնասիրում է ներհանրային գործընթացները հասկանալու համար, թե որքանով է նոր իշխանությունը լուրջ ու վստահելի գործընկեր:

Յոթերորդ գումարման խորհրդարանի նախօրեին

Հայաստանի հասարակության ակնկալիքը նոր ֆաղափարական իշխանությունից

Լավատեսական ստաստիկ ու դրական փոփոխությունների ակնկալիքը արդարացնելու ճանապարհին

Մեր հետազոտությունները վկայում են, որ երկրի բնակչությունը ուզում է տեսնել ոչ միայն չկոռուպցիոն, այլ կերպ ասած, մաքուր ձեռքեր ունեցող իշխանություն, այլ նաեւ ստաստիկ է, որ այդ իշխանությունը ձեռնհաս կլինի լուծելու երկրի առջեւ ծառայած խնդիրները: Նոր իշխանության նկատմամբ լավատեսության ստաստիկ լեցում մարդիկ, ովքեր իրենց կեցվածքով եւ ակտիվությամբ սատարել են թավալա հեղափոխությանը, հիմա ստաստիկ են, որ նոր իշխանությունը եւ կրթի նախկինում հափշտակված միջոցները, անդամայն կղատվեք մեղավորներին, անդամայն կներդնի վերադարձված միջոցները սնտեսության մեջ եւ դրանով կաշխուժացնի երկրի սնտեսական կյանքը: Հարկ է հասնել նշել, որ մեր բնակչության մեծ մասը չի ուզում վրեժ լուծել նախկինում սնտեսական հանցագործություններ կատարած բարձր դասերից: Բայց հսկայական ընկալում կա, որ ղեկավարվել է հետեւողականորեն հասնել հափշտակված գումարները վերադարձնելուն:

Եվ վերջապես, ռազմավարական ոլորտի խնդիրներից Հայաստանի փորձագիտական դասերը վերջին մեկ-երկու ամիսներին հսկայական ընկալում է ձեռնարկվել, որ նոր իշխանությունը իր ֆաղափարական կուրսի մեկնման ու առաջ մղման գործընթացում ղեկավարվել է հեմկի մասնագետների խորհրդակցական աջակցության վրա: Եվրասիական փորձագիտական ակումբն առաջարկում է գիտափորձագիտական խորհուրդներ ստեղծել կառավարության եւ առանցքային նախարարությունների համակարգում: Խորհրդակցական ձայնի իրավունք ունեցող այս կառույցները կարող էին մասնագիտական եւ հասարակական աջակցության հարթակներ լինել կառավարության համար, եթե այն ուզում է մեկնել ռազմավարական մոտեցումներ, ասեմք, գալիք տարի սարքների համար: Եթե իշխանությունը ուզեմա հսկայեցնել իր տեսլականը գալիք տասնամյակի վերաբերյալ, ապա հասարակությունը կզիջվի համբերությամբ եւ լավատեսությամբ: Իրատեսական ռազմավարական միջնամտակետ ու երկարաժամկետ ծրարերի մեկնման գործընթացում ոչ թե ղեկավարվում է, ֆան ամենադժվարին ամենօրյա լուծում ղեկավարող խնդիրների շարքում:

դաշտայնության երաշխիքների հարցում, ինչպես նաեւ հայտարարված գործազրկության 17-20%-ը ծնում են սնտեսության մեջ այլ աղավաղումներ:

Մեր հասարակության ընկալման մեջ վարձու աշխատանքը մնում է ամոպեսողան: Դրա վիճակից զոհ է վարձու աշխատողների միայն 20%: Սա հասնել ուսումնասիրության խնդիր է, որովհետեւ սարհներ բարունակ արհեստակցական միությունների վերակենդանացման ուղղությամբ գործադրված ջանքերը էական արդյունքների այդպես էլ չեն հանգեցրել: Չափազանցություն չի լինի ասել, որ աշխատանքի դաշտայնության ոլորտում Հայաստանը հետ է ընկել ավելի ֆան 100 տարվա, երբ աշխատում ամենուրեք հաստատվում էր ութամյա աշխատանքային օր եւ երբ հոշակվեցին վարձու աշխատանքի դաշտայնող բազմաթիվ հայտնի դրույթներ:

Ցածր աշխատատեղերը հասարակական կարծիքում բնականորեն առաջացնում են դժգոհություն գների մակարդակից: Դրանից զոհ է Հայաստանի հասարակության միայն 16%-ը: Տարբեր հաստատվումները ցույց են տալիս, որ միջինացված հայ ընտանիքը, որտեղ երկու չափաֆաս եւ երկու անչափաֆաս կա, ամսական մվազագույն կենսամակարդակը ղեկավարվել է կազմի 240 հազար դրամ: Սակայն, միջին աշխատատեղի հարկերը հանելուց հետո այսօր կազմում է միայն 130 հազար դրամ: Հաշվի առնելով, որ միջինացված ընտանիքում 1,5 աշխատող կա, ապա ստացվում է, որ վարձու աշխատողների միջինացված ընտանիքը ունի աղքատության շեմից ցածր եկամուտ: Մյուս կողմից, Հայաստանի Ազգային վիճակագրական ծառայության հետազոտությունը ցույց է տվել, որ 2017թ. մեկ շեմի «գոյատեւման» համար հարկավոր է

է, որ արտաքին ֆաղափարական ոլորտում հայաստանյան հասարակությունը ակնկալում է ճկուն բազմալեկտր ֆաղափարական իրականացում եւ դաշտայնում, որ այստեղ ցնցումներ չլինեն: Նիկոլ Փաշինյանի ամանորյա մաղթանքի խոսքը հսկայական վկայում է, որ նա լավ եւ ճշգրիտ է սիրաղեւում հասարակական սրամարտություններին եւ գիտե, թե որտեղ են այն առաջնահերթությունները, որոնք կենսագործելու դաշտայնում լավատեսական սրամարտությունները կղատվեք հնարավորինս երկար: Եթե ճիշտ է այն համազանգը, որ նոր իշխանության վստահության լիմիտը 2-3 տարի է, ապա շատ կարեւոր է, որ այդ ընթացքում գործադրվեն ընթացիկ ջանքեր, որոնք հասարակությանը դաշտ ցույց կտան, որ իշխանությունը թե՛ ակնազարկ է ազգի հոգեներին, եւ թե՛ կոմպետենտ է դրանք կյանքի կոչելու համար:

2018թ. բուռն տարի ցույց է տալիս, որ ֆաղափարական փոփոխությունների ղեկավարման մի ֆանի սկզբունքային ցուցանիշներում նախանշ կա: Հասարակությունը միանգամայն ղեկավարեցնում է, որ ներհանրային կայունությունը, վստահությունը իշխանության նկատմամբ, կոռուպցիայի ծավալների էական կրճատումը այն կարեւոր ֆայլերն են, որոնք կարող են ներդրումներ աղատել Հայաստանի սնտեսության մեջ: 2017թ. Հայաստանի ՀՆԱ-ն կազմել էր 7,5%: Այս աճը ամենիջաղեւ զգացվել էր բնակչության տարբեր խավերի շեշտում: Նշենք, որ սա ՀՆԱ-ի տարեկան աճի այն մակարդակն է, որի ժամանակ մաթեմատիկական հաշվարկներով Հայաստանի բնակչության միգրացիոն բալանսը վերածվում է 0-ի, այսինքն՝ աղաքմակեցումը (բնակչության զանգվածային արտագաղթը) դադարում է: Մենք բազմիցս էինք նշել, որ ե-

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

Նոր տարում Նոր սաղարանը՝ Արցախի դեմ

Նոր տարի իր հետ նոր սաղարաններ բերեց Արցախի դեմ: Ինչպես անցած տարում, այնպես էլ հիմա, սաղարանի առաջին շրջանակի երջանակ Ասյա Խաչատրյանն էր: Հունվարի չորսին համաքաղաքի հայկական սիրություն տարածվեց նրա լուսանկարը՝ Արթուրյանի ղեկավարած դրոշմի ֆոնին՝ թիկունում ունենալով 1918-20թթ. հայերի ջարդը կազմակերպող արքեպիսկոպոսի խորհրդարանի մեծադիր լուսանկարը: Այդ ամենն արդարացիորեն հուզմունքի մեծ ալիք բարձրացրեց ժողովրդի ժողովում: Այնուհետև, մեկ օր անց՝ հունվարի հինգին, հայկական մի շարք լրատվամիջոցներ կեղծափոխություններ տարածեցին, իբր՝ Արցախում դաժան ծեծի է ենթարկվել LQSF համայնքի արտասահմանցի հայ ներկայացուցիչ, որը եկել էր Ստեփանակերտ՝ ամսանորոց ներկայացուցիչ: Արդեն դարձել էր դառնում՝ ովքեր կարող են լինել ստեղծված աղմուկի հեղինակներն ու ինչի են փորձում հասնել դրանով:

Այս տարի արցախյան խնդրի կարգավորման շուրջ Հայաստանի ու Արթուրյանի միջև տղայություն է երկարատես բանակցային փուլ: Ինչպես գիտենք, սամա-մյակներ շարունակ Արցախը փորձում է ներգրավել բանակցային գործընթացին ու կազմել, այսպես ասած, բանակցային եռանկյունի, որին կհրավեր Արցախի դեմ է արթնացնող կողմը: Նա տարիներ շարունակ ամեն միջոց գործադրել է միջազգային հարթակներում Արցախը ներկայացնելու որդես բռնադատական ու ժողովրդավարության հետ կապ չունեցող, ահաբեկչական հանրույթ: Հիմա, նոր տարում, նոր բանակցությունների փուլում, մեծ շանսեր կան՝ Արցախի, որդես բանակցային կողմ մասնակցության համար, այդ մասին խոսում են նույնիսկ խնդրի կարգավորմամբ զբաղվող մի շարք մեդիայի մեդիաների ղեկավարներ:

Ահա, արդեն դարձել է դառնում, թե ում դրամա՞ր եւ ինչու է բախում իր սրտում կրող երեսանցի աղջիկը լուսանկարվել Արթուրյանի դրոշմի հետ: Սցենարիստներն այդ միջոցով փորձել են հավասարակշռությունից հանել հանրությանն ու արդար դասասանի դեմքին էլ կցելով LQSF համայնքի ներկայացուցչի ծեծի մասին կեղծ ճեղքվածքները, Արցախի դեմ ստանալ երկու հզոր հարթաթուղթ՝ կնոջ եւ սեռական փոխանցման անդամի հանդեպ բռնության գործադրում (այ թե կին ու փոխանցման անդամներ են՞ գտնել): Ահա աղմուկի աղբյուրը, ահա աղմուկի դասառը, բայց ավելի ցավալի բաներ էլ կլան:

LQSF անդամի ծեծի մասին աղաքատեղեկատվության սկզբնական տարածողներից մեկը, ի դեպ՝ շատ ակտիվ, Արցախի անվտանգության երաշխավոր հանդիսացող Հայաստանի Հանրապետության զբաղված-գլխավոր հրամանատար Նիկոլ Փաշինյանի ընտանիքին դասակարգող «Հայկական ժամանակ» օրաթերթն էր: Սա այն դեպքում, երբ Փաշինյանն անդադար խոսում է, իր ձեռնադրամամբ՝ սաբոտաժիստներին ու ղեկավարներին աղաքատեղեկատվության մասին: Բայց ստացվում է այնպես, որ սաբոտաժիստների ու ղեկավարներին աղաքատեղեկատվությունները մեկն էլ հենց «Հայկական ժամանակն» է հանդիսանում:

Հուսով եմ, Նիկոլ Փաշինյանը հանդես կգա եւ հայ ժողովրդից դաստիարակող ներդրություն կստանա իր ընտանիքին դասակարգող մանուկի անփութ ու անդաստիարակ վարմունքի համար, որը, կամա թե ակամա, միջավայր է եղել արտասովոր մեր հայրենիքի՝ առավել վստահի սակ զսնվող մի հասկածի՝ Արցախի համբավելու Փաշինյանը դարձավ ու անել դա, եւ ամենայն խստությամբ հորդորել խմբագրության անդամներին՝ հանգիստ չստանալ ծեղկերը: Վերջին հաշվով այդ թերթի խմբագրությունում լիարժեք կողմնորոշված, իրենցը «հայկական», թե՞ «թեմանական ժամանակ» է:

Անդրադառնալով Ասյա-ԱՍԾ զույգի միմյանց հանդեպ անընդունելի անսարքությունը, ղեկ է նկատել, որ այդ ամենն այլևս ծիծաղելի է: Հայաստանի ֆառա-սեղ, որը ղեկավարում են իրենք, ունենում են իրավունքներ, ինչ, ասենք, բանակում հաճախում դարձած զինվորը, լուսանկարվում է Արթուրյանի դրոշմի ֆոնին, թիկունում էլ ունենալով Արթուրյանի այն խորհրդարանի կազմը, որն անցած դարի երկրորդ տասնամյակի մասնակցներն ու կազմակերպել է հազարավոր հայերի ջարդը: Աղջիկն ունի բազմաթիվ արթնաճանցի ընկերներ, կապակածներ կան, որ եղել է նաեւ բախվում, ԱՍԾ-ն չի՞ ուզում հեռավորվել ինչ ճեղքվածքների է սիրա-դեզում նա, ովքեր են նրա ընկերները, եւ իմացածի ո՞ր մասն է հասցրել կամ դաստիարակում ասել իր արթն-աճանցի ընկերներին: Իսկ թե որտեղից կարող է Ասյան զարհուրեցիկ ճեղքվածքներում իմանալ, հստակ չեն կարող ասել, միայն գիտեն, որ նա վայելում է նոր իշխանության մի շարք բարձրաստիճան դաստիարակների բարձր հովանավորությունը, բարձրաստիճաններից ամենակրթները՝ Դավիթ Սամսարյանն է:

Ինչու չի գործում ԱՍԾ-ն, չէն՞ թողնում, զբաղված է, թե՞ ֆուսբոլի նոր դաս են կառուցում:

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Եթե ծնողները երեխային տարվա ընթացքում թատրոն չեն տանում, Ամանորին անդաման տանում են: «Երեխաներին տանում են «յուկա»,- ասում են հայրիկ-մայրիկները, օտար-տարիները: «Յուկան» տնայնա-ծառային ներկայացումն է. այս ամսումը դեռ սովետական ժամանակներից է եկել, երբ թատրոնները հասնում էին Նոր տարվա առիթով փոփոխ հանդիսատեսի համար ներկայացումներ էին բեմադրում: Ծնողներն էլ իրենց դասերն էին համարում երեխաներին անդաման «յուկա» տանել: Ներկայացումների բովանդակությունը գրեթե միշտ նույնն էր. անսառչ չար կենդանիները՝ աղվեսն ու գայլը, տնայնաճառ գողանում են, որ Նոր տարին չգա: Նրանք նաեւ Ձմեռ դադարում ու Ձյունանուշիկն էին բանաստեղծում, բայց բարի կերպարները, ասենք, Բուրատինոն կամ թագավորի զղան հաղթում են աղվեսին ու գայլին, գողընը վերադառնում, Ձմեռ դադարում ու Ձյունանուշիկն էլ ազա-

ներկայացումների տոների արժեքը փչել է՝ նվազագույնը 800 դրամ: Եթե հաշվի առնենք, որ երեխան թատրոն է գնում ծնողների հետ, ուրեմն մոտ 3000 դրամ է ծախսվում: Վերջին տարիներին նկատելի էր, որ Ամանորին շատ դաժանորեն կիսադասարկ էին: Իսկ եթե որոշ թատրոններ ավելի հեռավորակալ ներկայացում էին առաջարկում, հանդիսատեսն ընտրությամբ հնարավորությունից օգտվում էր ու 3000 դրամը նոյաբանակային ծախսում՝ որակ՝ գումարի դիմաց: Այդպես թատրոններում առաջացավ մրցակցություն, մանավանդ որ Ամանորի ներկայացումների համար դեռ թատրոնները որեւէ թատրոնի հասնելու գումար չի հասկացնում: Այդ բեմադրությունները կարող են չդառնալ խաղացանկային ու բեմ դուրս գալ միայն Նոր տարվա օրերին՝ դեկտեմբերի վերջերից մինչեւ հունվարի 13-ը:

Այնուամենայնիվ, Ամանորի ներկայացումները, թեկուզ կարճ ընթացք, բայց ավելի շահույթաբեր են, քան մյուս ներկայացումները: Դեկտեմբերի 20-ից մինչեւ հունվարի 13-ը գրեթե բոլոր թատրոններն աշխատում

դիտում է «Սառցե սիրտը» ներկայացումը: Այն հոլիվուդյան նույնանուն մուլտիմիդի բեմականացումն է՝ դիսնեյլենդյան ոճով ու մեթոդներով: Այն փոփոխները, որոնք մուլտիմիդի երկու կերպարների՝ Ամանայի ու Էլզայի երկրորդացումն են, ամենուրեք, մեծագույն հրճվանքով կոչվեցին «Սառցե սիրտը»: Իսկ երկրորդացումներն իրականում շատ են. նրանք դաժանորեն ձայնակցում են բոլոր երգերին, ի դեպ, անգլերեն, լուրջում աշխատելու հետեւ են հերոսների գործողություններին, որոնք անգիր գիտեն: Ծնողներն էլ գոհ-գոհ են. այն, ինչը երեխաներն ամեն օր տեսնում են էկրանին, հիմա էլ բեմում են տեսնում: «Սառցե սիրտը» իրականում ներկայացում չէ, այլ երաժշտական շոու: Ոչինչ չեն կարող անել. ժամանակակից աշխարհում թատրոնակազմի չափանիշները խաթարված են: «Սառցե սիրտը» դիսնեյլենդյան դաստիարակները համեմատված է նոր սեխնուր-գիտերի հնարներով, որոնք գայթակղում են հանդիսատեսին: Այս շոուի վրա ծախսվել է մոտ 15 միլիոն դրամ՝ այնքան գումար, որքան կծախսվեր, ասենք, Համազգային թատրոնի 4 ներ-

Թատրոններն Ամանորին

տում բանաստեղծությունից: Ժամը 12-ին անսառնում տնայնաճառ լույսերը վառվում էին, ու Նոր տարին գալիս էր: Այսպես, բարին միշտ հաղթում էր չարին: Պարզագույն, միամիտ դաստիարակ է, բայց սովետական երեխաներն այնպիսի հրճվանքով էին դիտում ներկայացումը, անկեղծ աղմուկներով հետեւում կերպարներին:

20-25 տարի անց էլ շատ թատրոններ «յուկայի» ավանդույթները շարունակում էին՝ վերաբեմադրելով գրեթե նույն հեքիաթային դաստիարակները: Բայց այսօրվա երեխան սովետական երեխայի հետ ինչ ընդհանրություն ունի: Մեկ-երկու ներկայացում, եւ ծնող ու երեխա հիասթափվում էին: Ընդամենը 5 տարի առաջ Ամանորի որակյալ ներկայացում դժվար էր գտնել. ծնողները երեխաների ձեռքը բռնած՝ թատրոնից թատրոն էին դեգերում: Գրեթե բոլոր բեմերը նույն «յուկան» էին առաջարկում: Բայց դաժանորեն միշտ լինում էին: Ի՞նչ ամեն արտադրող ծնողը, որն ուզում էր տնայնական սեղաններից, հյուր գնալ-հյուր ընդունելուց բացի, մի փչ բազմազանություն մտնել իր երեխայի տնայնական միտքի մեջ:

Ուրեմն՝ զննարկելով թատրոնը: Ունեիմք այն, ինչ ունեիմք. երեխաները ներկայացման կեսից սկսում էին աղմկել, շարժվել արտաքին լույսերով վազվ-գել, բայց բեմում գայլն ու աղվեսը, միեւնույն է, դաժանորեն կասարկված չէին շարժվում, իրենց չարագործությունները շարունակում էին: Վերջում Ձմեռ դադարը բոլոր երեխաներին հրավիրում էր բեմ՝ շրջան կազմելու եւ տնայնաճառ լույսերը վառելու: Լավագույն դեպքում ֆառադասարանները երեխաներին կոնֆեսների տողակներ էին նվիրում, որոնք դուրս էին գալիս Ձմեռ դադարի մեծ դարկից: Ու ամենակարգաբարձր՝ Ձմեռ դադարը ստի-գորում էր բոլոր երախաներին «Շնորհավոր՝ Ամանոր» զոչելուց առաջ կոնֆեսների տողակների համար 3 անգամ շնորհակալություն հայտնել ֆառադասարանին կամ թաղապետին:

Կյանքի դաժանությունները սրընթաց փոխվում են, երեխաներինը՝ նույն-դեպ: Տոնածառային ներկայացումների տարածային մրցակազմը ստի-գորված եղավ շեղի տալ: Ի վերջո, այդ

կայացման վրա: Բայց մայր թատրոնը ծախսը վաղուց հանել է. «Սառցե սիրտը» յուրաքանչյուր սեանս անցնում է անշուշտ: Միայն դեկտեմբեր-հունվար ամիսներին թատրոնն այս ներկայացումը խաղացել է 37 անգամ, տոների արժեքը 1000-3000 դրամ է: Սունդուկյանի դահլիճն ունի 800-ից ավելի աթոռ: Պարզ հաշվարկներն աղաքատեղեցում են, որ այս ներկայացումը եկամտաբեր է: Սովորական ամիսներին մայր թատրոնը խաղում է առավելագույնը 12 անգամ.

դահլիճն էլ լիքի լցնում չէ: Տնօրեն **Վարդան Արսլանյան** նկատում է. «Սառցե սիրտը» հետո այսուհետեւ մեր հանդիսատեսի դասառը բավարարելը դժվար է լինելու: Մենք ղեկավարում ենք փոփոխներին առաջարկեմք «Սառցե սիրտը» ոչ միայն զբոսայգի ու հեռավորակալ ներկայացում, որդեսգի հանդիսատեսը չկորցնենք: Հայտնի է, որ այսօր թատրոնների միջոց մրցակցություն կա. ղեկավարները պարզ թատրոնները ղեկավարում են: Սառցե սիրտը»:

Ոգետրիչ է, որ թատրոններն Ամանորին գումար են աշխատում, դահլիճները լիքն են, դերասանները եկամուտ ունեն, բայց սահմանափակ չեն հարկերը: Աշխատած գումարի 70 տոկոսն ուղղվում է հարկերին:

Տիկնիկային թատրոնում Ամանորի ներկայացման վրա ծախսվում է 2-4 միլիոն դրամ: Նոր տարվա օրերին մոտ 15.000 հանդիսատես է այցելում թատրոն: Տոնների վաճառքից ստացված գումարը կազմում է մոտ 15 միլիոն դրամ: Ստեղծագործական կազմի վարձատրությունից բացի, մնացած գումարը գրեթե ամբողջությամբ հարկերի բաժին է դառնում: Բայց թատրոնը գոհ է. ամեն դեպքում ամանորյա բեմադրությունները դերասաններին փող աշխատելու հնարավորություն են տալիս: Ի վերջո, եթե այդ բեմադրությունները շահույթաբեր չլինեն, բոլոր թատրոնները չէին ջանա անդաման տնայնաճառ ներկայացում ունենալ: Այս օրերին մանուկների համար աշխատում են բոլոր բեմերն անխիտ: Որոշ ստեղծագործական խմբեր անգամ 10-13 ներկայացման համար դահլիճներ են վարձակալում: Նոր տարին վերջանում է, տնայնաճառային ներկայացումների սեզոնն էլ հետը:

Սունդուկյանի ամվան ազգային ակադեմիական թատրոնում արդեն երկրորդ տարին փոփոխ հանդիսատեսը

ՅԱԿՈՒԲ ՊԱԼԵՆՆ

Կասարուած իրողութիւնները կ'ընդունինք ինչպէս որ են: Սփիւռքի մէջ վարժուած էինք, որ հայրենահանուած ժողովուրդի փառաբանական հորդորները վրայ ըլլային երբ ազգային կուսակցութիւններ, որոնք, վերանկայացումէն ետք, կոչուեցան ասանդակաւ:

Սփիւռքի մէջ կը գործէին նաեւ համայնավարներ, բայց առանձին հայ համայնավար կուսակցութիւն չկար, անոնք, ուր ալ գտնուէին, մաս կը կազմէին տեղայն համայնավար կուսակցութեան: Վերանկայացումէն ետք, Հայաստանի մէջ բազմացան կուսակցութիւնները: Ազգային-ասանդակաւ կուսակցութիւնները հոն վերընձիւղեցան եւ կազմակերպուեցան: Այսօր, Հայաստանի մէջ կը գործեն բազմասանդակ կուսակցութիւններ, նորեւ ալ ծնունդ կառնեն: Չյաջողեցայ ունենալ լրի ցանկը Հայաստանի մէջ արձանագրուած (գրանցուած) կուսակցութիւններուն: Հետաքրքրական միտք ըլլար ունենալ իւրաքանչիւրին ծրագիրը, հասկնալու համար հետադարձութեամբ ծրագրելու անդամներուն թիւը:

Ժողովրդավարական կարգ է կուսակցութիւններու գոյութիւնը եւ ազատութիւնը, նոյնիսկ եթէ սասնակներով կուսակցութիւններու գոյութիւնը անտեղի դիտարկուի: Ժողովրդավարական կարգ է նաեւ, որ կուսակցութիւնները, ըստ սահմանադրութեան, ազատ են ընդհանուր փութակութեան վճիռներ երկայացնելու թեկնածուներ, ընտրութիւններու համար, Սահմանադրութեամբ ձեռնարկուած թափանցանքներու մէջ:

Ժողովրդավարական կարգ է նաեւ, Սահմանադրութեամբ ձեռնարկուած, որ կուսակցութիւնները մէք է յարգեն եւ ծառայեն ազգային գերիշխանութեան եւ ազգային միութեան, ընդհանուր եւ ազատ փութակութեամբ արտայայտուած ժողովուրդի կամով: Կուսակցութիւնները ազատ են իրենց գործունէութեան մէջ, օրէնքի սահմաններուն մէջ:

Ժողովրդավարական կարգ է նաեւ, որ փառաբանները իրենց ազատ կամով յարին այս կամ այն կուսակցութեան, ոչ ոք է ոչ մէկ ձեռով կրնայ ընդդիմանալ փառաբանները ընտրութեան՝ յարելու համար օրէնքի սահմաններուն մէջ գործող կուսակցութեան մը, կամ դատարարել զինք, իր ընտրութեան համար, բացասական վերաբերումի արժանացնել:

Ժողովրդավարական կարգ է նաեւ, որ գործածեն կուսակցութիւն եզրը, բայց ընդհանուր բնութագրումով կուսակցութիւնը մարդոցով կազմուած միութիւն մըն է, որուն անդամները կը հետադարձին փառաբանական ծրագիր, իրենց գիտութիւնը եւ կարողութիւնները կը գործածեն իրենց

ծրագրի իրականացման համար: Այդ ծրագիրը ընդունուած մէք է ըլլայ կուսակցութեան անդամներուն կողմէ, օրէնքով ձեռնարկուած երկայնակով: Իսկ ժողովրդավարական, օրէնքով եւ յասու սահմանադրութեամբ գործող երկրի մը մէջ, կուսակցութիւն մը չի կրնար հակադրուիլ Սահմանադրութեամբ ընդունուած օրէնքներու եւ սկզբունքներու: Օրինակ, հանրապետութեան մը ծիրէն ներս գործող կուսակցութիւնը չի կրնար առաջադրել հանրապետութեան վերացումը եւ թագաւորական կարգի հաստատումը, կամ ձգտիլ խտրականութիւն հաստատելու փառաբաններու եւ դատարարներու միջոցով: Նման դատարարներ, օրէնք կը գործէ եւ վերջ կու տայ այդ կուսակցութեան գոյութեան:*)

Ի հարկէ, ժողովրդավարական կարգերու մէջ գործող կուսակցութիւն մը օրէնքէ դուրս կը հռչակուի, երբ հակառէ օրէնքը եւ փորձումներով անդամներու թիւը: Ան չի կրնար նաեւ օտար երկրի մը կուսակցութեան մասնաճիւղը ըլլալ, նոյնիսկ եթէ գաղափարական նոյնութիւն կամ նմանութիւններ ըլլան:

Կուսակցութիւնը աշխարհիկ միութիւն է, անոր անդամները կը բաղկանան փառաբաններէ, առանց կրօնական եւ ազգային խտրութեան: Ան նաեւ սնտեսական միութիւն կամ կազմակերպութիւն չէ, իր նպատակը եւ նախաձեռնութիւնները չեն միտք միտքով անհատներու, ոչ դատարարներու է, ոչ վաճառատներու:

Կուսակցութիւնը փառաբանական ծառայութիւն է, երկրի եւ համափառաբաններուն ուղղուած: Կայլատերի, երբ այս կը մտնուի եւ ան կը ծառայէ անհատի կամ խմբակի: Այս ընթացումով ալ մէք է բացայայտ ըլլալ կուսակցութեան հետադարձութեամբ նպատակը եւ անոր անդամները ստաբար մէք է հսկեն, որ իրենց շնորհով չըլլայ նպատակէն եւ առարկան չզոյնուի:

Անցեալին եւ այսօր, ժողովրդավարական եւ կայացած երկիրներու մէջ, կուսակցութիւնները ընտրական համայնքներ են: Յեղափոխական կոմիտէները եւ ազատագրական շարժումները, երբ կայունութիւն հաստատուի, կը վերածուին երկրի օրէնքներով գործող կուսակցութիւններու, կը կազմակերպուին որպէս այդպիսի՝ ըստ ծրագրի: Սակայն այդ կազմութեան դատարար երկու ուղիներ կը լինեն. շարժումը կը մնայ առաջընթացներու եւ ղեկավարներու սեղմ ծրագրի իրականացման համար:

Զանազան մէք, կամ կը դառնայ առանց խտրութեան անդամակցողներու խմբաւորում: Այսօր կուսակցութիւնները կը տարբերուին այս գոյգ ընթացումներուն միջոցով, անոնք կրնան ըլլալ անհասակաւ նախաձեռնութիւններ, անհատի մը կամ խումբի մը զօրակցութեան համար, կամ կոչ կընեն զանգուածային կազմակերպութեան, դիմագրութեան համար աշխատանքները եւ ծախսերը:

Իսկ համաժողովրդական բնութիւնով կուսակցութիւնները ունին տեսական եւ - կամ - դասակարգային հիմնաւորումներ: Անոնք կազմուած են եւ կը կազմուին անհատներու կամ խումբերու շուրջ, որոնք ունին գաղափարական հիմքեր կամ միտքական միջոցներ՝ ընտրադատար մղելու համար: Սկզբունքով, գաղափարական հիմքերով վայր ստեղծուած եւ գործող կուսակցութիւնները կը բազմանան սեղմ ծրագրակի մէք

Հոս փակագիծ մը: Նոյնիսկ ժողովրդավարական զարգացած երկիրներու մէք ընտրելու իրաւունքը ընդհանուր եւ հաւասար ըլլալով հանդերձ, ընտրուելու իրաւունքը միշտ սահմանափակ է, թեկնածութեան եւ ընտրուելու կարելիութեան առջեւ խոչընդոտներ եւ չարաբանումներ կան. դրամական, ընտանեկան-ժառանգական, մեքենայութիւններու (ֆոնդիսմաքիա): Այս դատարարով ալ կը տեսնենք, որ ընտանեկան նոյն անունները կը զսնուին բարձր դիրքերու վրայ: Յաջողելու համար թեկնածուն մէք ունի նաեւ միտքական նեքուկ: Ժողովրդավարական Ամերիկայի մէք, Քոլումբիա կամ Հարվարտ համալսարաններու մեքծառն սնտեսագէտը չի կրնար մրցիլ դրամատէր կամ դրամատէրներու նեքուկը ունեցող նախագահական թեկնածուին հետ:

Ինչ որ կըսուի եւ կըսենք, բաւարար բացատրութիւն չէ կուսակցութեան մը գոյութեան արդարացման համար: Կրկնենք, կուսակցութիւն եւ փառաբանական սկզբունքով համարային ծառայութիւն են: Բայց յաճախ այս սկզբունքները կը բառային ծառայ, նոյնիսկ յարգելով չարաբանութիւնը օրէնքները: Յամենայն դէպս, կարգ է, որ կուսակցութիւն մը ձգտի իշխանութեան, որ լծակը միտք ըլլայ հանրային ծառայութեան:

Պահ մը մէք է խորհիլ նաեւ, որ կուսակցութիւններու դերը չի սահմանափակուի ընդունուած եւ կարելի ժողովրդավարական կարգով դատարարներու ընտրութեան իրականացումով, անոնք նաեւ կրողները մէք է ըլլան փառաբանական գիտակցութեան զարգացման (հայրենասիրութիւն, իրաւունքներ, սնտեսութիւն, ազատութիւններ, մեքուրթ): Այս գիտակցութիւնը միտք առաջընթաց ժողովուրդի փութակ, նախաձեռնութիւնը, որ յոնեքոյն յուսարար է ձիւր կողմնորոշուելու, ձիւր ընտրելու, այսինքն՝ փառաբանական հասունութեան եւ փառաբանական դրականութեան:

Համազգային համայնութիւն մը անհրաժեք է համոզելու համար փառաբանները, որ իրենք են փառաբանական կեանքի լծակը, այլ ոչ դրամագուլպը, ոչ սիսդոսները, ոչ վերնախաւին մէք տեղի ունեցող ձաղկանները, ֆոնդիսմաքիաները, ոչ բանագրութիւնները: Բայց անմիջականօրէն, այսօր, սասնակներով կուսակցութիւնները, իրենց ունեցած-չունեցած չնչին տկոսի փութակներէն առաջ, մէք էր հրապարակ գային իրենց ծրագրներով, իրենց աշխատանքի հաշուետւութեամբ եւ անանձական թափանցիկութեամբ:

Արդար եւ ձիւր ընտրութիւն կրնայ կատարել լուսաբանուած եւ կանխաւ զգացականօրէն չկողմնորոշուած փառաբաններ: Եւ կրկին մէք է խօսիլ mediaներու եւ իրենց կոչումին հաւասարին լրագրողի, հրապարակագիրի, խօսքի ազատութեան եւ իր բոլոր արտայայտութիւններով անկախ մամուլի մասին:

Փրանսա

*) Հիշեցնենք, որ Հայաստանում գրանցված է նաեւ Միադատական՝ առայժմ եւ ընդամենը մեկ կուսակցություն: Ծ.Խ.:

Հայ կուսակցութիւնները՝ դեր եւ նպատակ. Հայաստան, նաեւ՝ Սփիւռք

ձէ բռնութեամբ տեսակէտ դատարարել կամ իշխանութիւնը գրաւել: Ան չի կրնար նաեւ օտար երկրի մը կուսակցութեան մասնաճիւղը ըլլալ, նոյնիսկ եթէ գաղափարական նոյնութիւն կամ նմանութիւններ ըլլան:

Զգտիլ իշխանութեան եւ տիրանալ իշխանութեան, կառավարել առանձին կամ դաշնակցութիւն ուրիշ-ուրիշներու, փանի որ ժողովրդավարական համակարգի մէք, օրէնքով սահմանուած մեքծառն սնտեսութիւն մէք է որոշումներ կայացնելու համար: Բայց որոշումներ առաջ, կուսակցութիւն մը մէք է ունենայ փառաբանական ծրագիր մը, առաջադրանքներ, որոնք հիման վրայ մէք է դիմել ժողովուրդին, կամ անկէ բխած ժողովներու՝ անոնց վստահութիւնը ստանալու համար:

Անցեալին եւ այսօր, ժողովրդավարական եւ կայացած երկիրներու մէք, կուսակցութիւնները ընտրական համայնքներ են: Յեղափոխական կոմիտէները եւ ազատագրական շարժումները, երբ կայունութիւն հաստատուի, կը վերածուին երկրի օրէնքներով գործող կուսակցութիւններու, կը կազմակերպուին որպէս այդպիսի՝ ըստ ծրագրի: Սակայն այդ կազմութեան դատարար երկու ուղիներ կը լինեն. շարժումը կը մնայ առաջընթացներու եւ ղեկավարներու սեղմ ծրագրի իրականացման համար:

Զգտիլ իշխանութեան եւ տիրանալ իշխանութեան, կառավարել առանձին կամ դաշնակցութիւն ուրիշ-ուրիշներու, փանի որ ժողովրդավարական համակարգի մէք, օրէնքով սահմանուած մեքծառն սնտեսութիւն մէք է որոշումներ կայացնելու համար: Բայց որոշումներ առաջ, կուսակցութիւն մը մէք է ունենայ փառաբանական ծրագիր մը, առաջադրանքներ, որոնք հիման վրայ մէք է դիմել ժողովուրդին, կամ անկէ բխած ժողովներու՝ անոնց վստահութիւնը ստանալու համար:

Այս ընդհանուր հաստատումներէն ետք կը մնայ ողջախիտական հարցում մը. Հայաստանի դէպքը մէք է որպէս իրենց, վաթսուն կամ եօթանասուն կուսակցութիւններու այդքան տարբեր եւ նորարար ծրագիրներ կրնայ ունենալ: Եթէ ծրագիրներու տարբերութեամբ չի բացատրուի կուսակցութիւններու բազմացումը, եզրակացնենք, որ անոնք ստեղծուած են անհասակաւ ծախսերու եւ փառաբանութիւններու համար:

Կը մնայ դասական-ասանդակաւ կուսակցութիւններու դատարարութեան, որոնք, ըստեցաւ օրին, վստահութեան մը գոյութեան արդարացման համար: Կրկնենք, կուսակցութիւն եւ փառաբանական սկզբունքով համարային ծառայութիւն են: Բայց յաճախ այս սկզբունքները կը բառային ծառայ, նոյնիսկ յարգելով չարաբանութիւնը օրէնքները: Յամենայն դէպս, կարգ է, որ կուսակցութիւն մը ձգտի իշխանութեան, որ լծակը միտք ըլլայ հանրային ծառայութեան:

Ցավալի կորուստներ

Վերջին տրցանում, ինչպէս տեղեկանում ենք մեր դատարարական ՌԱԿ «Պայքար» շաբաթաթերթից, կայանքից հեռացել են սփյուռքահայ մի քանի կարեւոր գործիչներ, որոնց առանձնացնում ենք.

Դուկ. Ազատի Նասիբյան-Էմմեմյան.՝ Մահը դատաւիտ է դեկտեմբերի 1-ին, Լիմասոլի (Կիպրոս) հիվանդանոցներից մեկում: Ներհուն դատարար եր, անգլիական արխիվային նյութերի (Հայկական հարցի գծով) լավագոյն գիտակ, անգլերեն լեզվով մի քանի մենագրությունների հեղինակ, ՌԱԿ անդամ, եղել է սնտեսընդ Կիպրոսի Մելգոնյան կրթական հաստատության:

Պրոֆ. Հովհաննես Փիլիկյան.՝ Հանկարծամահ է եղել Լոնդոնում, որտեղ աղորմ եւ ստեղծագործում էր 70-ականներին Լիբանանից գաղթելուց հետո: Հայսնի շեքուրիագտ եր, բանասեր, հաճախ

գրականագիտական իր զարմացնող ընդհանրացումներով հռչակված: Եղբայրն էր հասարակական հայսնի գործիչ Արսինե Աղաբաբյանի եւ երգիչ-սանունքի վարդէս Խաչիկ Փիլիկյանի:

Տիկին Միմի Հարությունյան.՝ Մահը դատաւիտ է դեկտ.ի 27-ին, Բեյրութում (Լիբանոն) հիվանդանոցում: Երկար տարիներ վարել է Ս. Էջմիածնի կրթասեր տիկնացու համալսարանի նախագահութիւնը: Կողակիցն էր ամիսներ առաջ մահացած բարեբաւ, գրասեր, բազմաթիվ գրքերի մեկնաս, լիբանանահայ մամուլում հրատարակած հարյուրավոր մամուլների հեղինակ Արմեն Հարությունյանի:

«Ազգ»ը խորին ցավակցություններ է հայսնում հանգուցալներ ընթանիներին եւ հարազատներին:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԻԸ Տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵԶԵՅԱՆ ՓԱՐԼԻՇԻՆԿ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետութեան 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒԲ ՊԱԼԵՆՆ հեռ. 060 271117
Հաւակարգիչ (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագրողների սենյակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայութիւն հեռ. 060 271115
Շուրջօրեայ լրատուական ծառայութիւն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայութիւն՝ «Ազգ» թերթի
Միւլները չեն գրախօսուում ու չեն վերադարձուում:
Գ. տարով յորդանանները գովազդային են,
որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը
դատարարական հարցումներ չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 1(410)
11 ՀՈՒՆՎԱՐ
2019

ԱճՈՒ ԱՂԱՄՅԱԼ

Երաժշտագետ

Մերօրյա իրականության մեջ մեծ նվաճում կարելի է համարել լիակատար մաստերների ստեղծումը, մի գործ, որը երկար տարիների ջանքեր, գիտական հետազոտական ուղիներ, մանրամասների համընդհանուր բնախնդրություն է դառնում:

Այդպիսի արժեքավոր ու լայնածավալ աշխատություն է **Կարինե Զարոյանի «Հայերեն երգարանների մասնագիտություն (1513-1921 թթ.)»** հասորը (2014, Երևան), ժողովրդական «Սայաթ-Նովա» մշակութային միության և Հայաստանի Ազգային Գրադարանի աջակցությամբ: Այն հասկալի արժեքավոր է, քանի որ մինչ այսօր հայերեն երգարանների վերաբերյալ որևէ առանձին երաժշ-

Մարզվան, Վառնա, Երուսաղեմ, Թիֆլիս, Ախալցխա, Բեյրութ, Մոսկվա, Սանկտ-Պետերբուրգ, Դոմի Ռոսով, Երևան, Բոսթոն, Նյու Յորկ, Լոնդոն և այլուր: Դրանք դասավորվում են նաև ըստ սեռերի. տղամարդիկ՝ միայն հոգեւոր երգերի բովանդակությամբ, որտեղ նյութերը դասավորված են ըստ եկեղեցական ավանդական տոնակարգի, երգարաններ՝ միայն բանաստեղծական տեքստերով, երգարաններ՝ խոսքի և նոսազարգության համադրությամբ, երգարաններ՝ նաև նոսանավորների, ասույթների, այլ հետախնդրական նյութերի ընդգրկմամբ, մեկ հեղինակի կողմից իր իսկ ստեղծագործություններով կազմված երգարաններ, թատերական երգարաններ, որ դարձնակում են թատերական ներկայացումների ժամանակ հնչած երգերը և այլն: Կարինե Զարոյանի մասնագիտությունը ևս դասավորված է այս սկզբունքով և արտօրինակապես

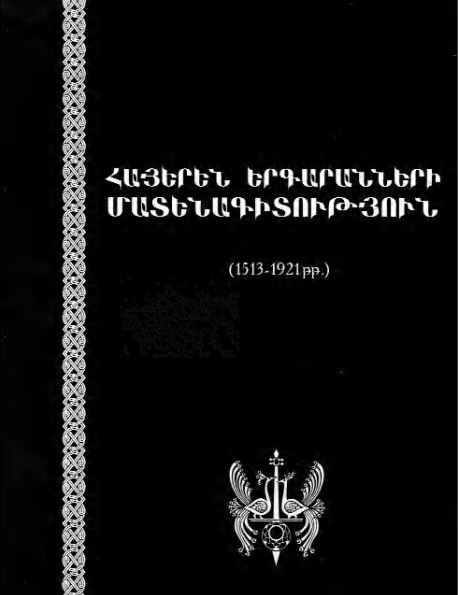
կազմողի կողմից կատարվել է վերլուծական-համադրական աշխատանք՝ բազմաթիվ մանրամասների ճշգրտման, լրացուցիչ տեղեկություններ սրամաղբելու համար: «Հայերեն երգարանների մասնագիտությունը» բաղկացած է առաջաբանից, կազմողի խոսքից, համառոտագրությունների և հարավումների ցանկից, զարգացմանը՝ իրենց ենթաբաժիններով, և հավելվածից:

Բաժիններն առանձին նկարագրելու համար բազմաթիվ էջեր են հարկավոր, սակայն դրա կարիքն էլ չկա, քանի որ հետախնդրված ընթերցողը իր ձեռքը կարող է վերցնել մասնագիտությունը և փառել տարբերությամբ օգտակար տեղեկություններ:

Տարբեր տարիներին զանազան վայրերում ժողովրդական երգարանների փորձերն առանձնացնելով դրանցում առավել համահայտ և լիարժեք բովանդակությամբ ներկայացված երգարանները՝ նյութի վե-

լուսանկարներով, ընդգրկում են դասակարգությամբ, հնչյուններին, համաստի արժեքներին նվիրված երգեր: 1870-1880-ական թթ. Կ. Պոլսում ժողովրդական երգարանների մեջ առկա են երկու թատերական երգարան՝ «Երգարան թատերական» և «Երգարան թատերական, ազգային և սիրահարական կամ Զուար հայկական»: Դրանք ընդգրկում են թատերական ներկայացումների համար գրված երգերի բանաստեղծական տեքստեր («Արփայն զբոսնու», «Տաղաբաղամ», «Պիտի սիրահարելները», «Ռոմեոն առաջակաղետ» թատերական): Այդ երգարանները շատ են նաև դարձրել ընդգրկման տեսակետից՝ «Պարերգ ափսիական», «Պարերգ գեղջկուհեաց», «Պարերգ բոլորական», «Պար վեներական» և այլն:

Առանձին ուշադրության են արժանի մանկական երգարանները, որոնցից են դարձյալ Պոլսում ժողովրդական «Երգեր ու երգանակներ տղայոց համար կիրակի և ուրիշ օրերու դրոցներու մեջ գործածելու համար թե հայերեն ու թե արաբերեն լեզուով» (1868), Զովան Փալազայանի կազմած «Պոզիկներուն երգարանը» (1903), որը գործածվել է որպես «Դասագիրք ընթերցանության մանկադասարաններու, ծաղկոցներու, նախադասարանական կարգերու և տարրական դասընթացի համար»:

ՆԱՅ ԵՐԳԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՆՅԱԾ ՈՒՂԻՆ

Երկար ժամանակ, ավելի քան մեկուկես տարի լիարժեք, մինչև մեզ հաջողվեց գտնել այն երաժշտագետին, որը կհամաձայնվեր գրայնությունը Կարինե Զարոյանի «Հայերեն երգարանների մասնագիտություն (1913-1921 թթ.)» վերնագրով 2014 թ. Երևանում լույս տեսած այս կարևոր՝ մեծադիր 612 էջանոց գիրքը՝ Սամվել Ֆրունզեի Սարգսյանի մեկնաստությամբ հրատարակված, որը արդյունք է հեղինակի 30 տարեկան արտադրության և սեփական:

Շնորհակալություն ենք հայտնում գրայնության հեղինակին՝ Հայկական դասական մանկավարժական համալսարանի դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Աննա Աղանյանին, ինչպես նաև՝ մեր աշխատակից Արծվի Բախչինյանին:

Իտմբ.

սագիտական ուսումնասիրություն չի ստեղծվել, և այս մասնագիտությունը մեծ դեր կարող է ունենալ երգարանների հետագա մանրակրկիտ ուսումնասիրման և արժեքների համար:

Ինքը՝ մասնագիտության հեղինակ Կարինե Զարոյանը, փաստում է. «Հայ ժողովրդի դասական զարգացման փուլերում երգարաններն ունեցել են կարևոր դեր և նշանակություն՝ ժողովրդի դասական երգը, հոգեւոր մշակույթը աղագա սերունդներին տեսնելի և հասանելի դարձնելու առումով, սակայն ինչու որևէ ուսումնասիրությունը բխում է ազգային աստիճանից»:

Մասնագիտության առաջաբանում **Թովմա Պողոսյանը** գրել է. «Երգարանները զգալի արժեքներ են հայոց հասարակական կյանքում և մտքի մեջ ընթացող տեղափոխումներին»: Իրոք, դրանք մեծ հետախնդրություն են ներկայացնում ոչ միայն երաժշտագիտական, այլև առհասարակ հայագիտական, բանասիրական ուսումնասիրությունների համար, դասակարգում են տարբեր ժամանակահատվածի հասարակական-փոփոխական կյանքի, երաժշտական մշակութային, հայ մարդու նկարագրի, հայրենասիրական և ֆնարական տարածությունների, նաև՝ կենցաղի վերաբերյալ: Երգարանների ուսումնասիրությունը կարող է բացահայտել ժամանակի շրջանում ու ոգին, մշակութային կյանքը և իրողությունները, ուսիել, նաև այն միջոցով կարելի է ծանոթանալ հայ մշակույթի դաստիարակման ու երաժշտության անցած ուղուն:

Հայոց լեզվով առաջին երգարանի ստեղծումը վերաբերում է դեռևս 1513 թվականին. դա Հակոբ Մեղադարձի հրատարակած հինգ գրքերից մեկն էր՝ «Տաղարանը», ժողովրդական Վեներական: Ընդհանուր առմամբ, հայերեն երգարաններն ունեն լայն աշխարհագրություն՝ Վենետիկ, Կալկաթա, Կոստանդնուպոլիս,

մական հաջողակությամբ, այն ընդգրկում է Ա-ից Ժ բաժիններ, որոնք իրենց հերթին ունեն ենթաբաժիններ, իսկ վերջում առկա է նաև հավելված, որտեղ ընդգրկված են մեկական երգեր դարձնակող իրատարակություններ (առանձին՝ միայն խոսքերով, առանձին՝ խոսքերով և նոսազարգությամբ, ինչպես նաև երաժշտական ամսագրեր, երաժշտական երկերի առանձին տարգրություններ և այլ նյութեր):

Բաժինների և հավելվածի կազմման համար օգտագործվել են Երևանի մեծ գրադարանների գրադարանները, Բոննի համալսարանի (Գերմանիա) էլեկտրոնային գրադարանը, հայերեն դասերական մանուկի համահավաք ցուցակներ, վերլուծական մասնագիտություններ և այլ աղբյուրներ:

Յուրաքանչյուր բաժնի ենթաբաժիններում մասնագիտական նյութերը դասավորված են ժամանակագրական-այբբենական կարգով և ունեն ընդհանուր համարակալում: Նյութերի բովանդակային նկարագրությունը կատարվել է միասնական սկզբունքով՝ ներառելով հետևյալ տարրերը. ա. համառոտ նկարագրություն, անվանաթերթ, բ. մանրամասն նկարագրություն, գ. ստեղծագործության հեղինակի (հայերեն կամ անանուն) անունը, դ. ստեղծագործության խորագիր, ե. սկզբնառոտ (անխորագիր ստեղծագործության, միջնադարյան երգերի, նույնանուն խորագրեր, աշուղական և այլ երգատեսակների դեմքում), զ. երգի խոսքը կամ մեղեդին գրառող անձի, փոխադրողի անունը, է. փոխադրողի կամ թարգմանչի անունը, ը. երգի մեկ այլ եղանակով կատարվելու մասին նշում, թ. երգը կատարողի անուն կամ այլ նշումներ, ժ. երգի ստեղծման տարեթիվը և վայր, ժա. բանաստեղծության արտատպության սկզբնաղբյուր:

Մասնագիտությունը դարձնակում է նաև երգերի հորինման հանգամանքների, որն էլ անձի կամ իրադարձության ձևով լինելու մասին ծանոթագրություններ: Բովանդակության նկարագրման գործում

րաբերյալ ավելի մանրամասն դասակարգում հաղորդելու համար:

Կալկաթայում 1830 թվականին ժողովրդական «Սիրակարկազ»-ը է հանդիսարան հայերեն, դասերական և հնդասանցերեն երգեր, երգարանը, որտեղ դասերական երգերը, ըստ բանասեր Տանի Միգաբեկյանի, դասկանում են դասերական բանաստեղծ Հաֆեզի գրքին: Կալկաթայում 1846-ին ժողովրդական է նաև «Նուագարան զբոսանաց» երգարանը: Այս երկու երգարաններն էլ դարձնակում են սիրո, դանդախության, խրատանքի, անմոռության երգեր: Վեներական են լույս տեսել ինչպես Հակոբ Մեղադարձի վերոնշյալ «Տաղարանը» (1513) և հայր Ղեւոնդ Ալիբանի «Հայոց երգ Բանկական» (1852) ժողովածուն: Տրիտեսի Միլիթարյան Միլիթարյանի ժողովածուում լույս է տեսել «Հանդիսական հոգեւոր երգ և մարթան» (1777):

Կոստանդնուպոլսում ժողովրդական առաջին ուշագրավ երգարաններից են՝ «Փոփիկ Գանձարանը» (1739), «Երգարան ազգային երգեր» (1861), «Թանգարան ազգային երգեր» (1862), «Երգարան՝ ի յիշատակ Գարիբեի Երանեանի» (1863), որոնց մեջ առանձնանում են ժամանակի համահայտ մտավորականների (Մ. Պեչկի-Քալայան, Գեորգ Արդուլյան, Ռ. Պակասյան, Ն. Ռուսիյան և այլք) ստեղծագործությունները: Հաջորդող թվականներին լույս են տեսել «Զուար հայերեն» (1864), «Հայկական փոքր երգեր» (1908), Բարսեղ Կանաչյանի «Ջայնագրան հայկական երգարանը» (1909), Զմայակ Արամյանի «Հայուն երգարանը» և «Դայլայիկը» (1911, 1912), Ահարոն Մարյանի «Պակասյանի ծայնագրան հայկական երգարանը» (1919, 1921), որոնցում ընդգրկված են ազատագրական, հայրենասիրական, ազգային սահմանադրության ընդունմանը ձեռնարկ տարբեր հայերեն և անհայտ հեղինակների երգեր: Երգարաններից շատերը հարուստ են նաև ժամանակի մտավորականների հավաքածու

Հասկանալի են հոգեւոր երգերով ամենատարբեր փոփոխություն լույս տեսած տարածությունները, զանազանները, որոնց մեջ կան Կ. Պոլսում, Էջմիածնում, Մաղասում, Մոսկվայում լույս տեսած ինչպես մի քանի հեղինակների, այնպես էլ մեկ հեղինակի երգերի խոսքեր դարձնակող ժողովածուներ՝ կազմված Ղազար Եսայանից, Պաղասար Դոմիրի, Սիմեոն Երևանցու, Գրիգոր Գաղասաֆայանի հոգեւոր ստեղծագործություններից:

Թիֆլիսում լույս տեսած հայերեն երգարաններից աչի են ընկնում «Նոր երգարան ժողովածու գործածական երգերի» հասորը (1864), որտեղ ընդգրկվել են մեծ մասամբ Ռ. Պակասյանի, նաև Սայաթ-Նովայի, Պետրոս Արամյանի, Մ. Թաղիադյանի, Ղեւոնդ Ալիբանի, Հովհաննես Միգա Վանանդեցու և այլոց ստեղծագործությունների հիման վրա ստեղծված հոգեւոր բնույթի, Հայաստանի նվիրված, մայրենի լեզուն ու բարբառը գովերգող երգեր: Այստեղ ընդգրկված է Մ. Պեչկի-Քալայանի «Երբայր եմ մե» երգը (երաժշտության հեղինակ՝ Կառլո Ֆրանկոն), որը հետագայում, ըստ երաժշտագետ Աննա Ասատրյանի, դարձել է հայ մասունների օրինաբար, քանի ինքը՝ Պեչկի-Քալայանը, անդամակցել է Կ.Պոլսի հայ մասունների «Ար» օթյակին:

Այս ցարքում միջի նշել նաև Ներսիսյան ազգային հոգեւոր դրոցի ծայնագրության ուսուցիչ Եգնիկ Բախչինյանի «Մանկական երգարանը» (1879), «Մուսայի Հայնասանին» (1880) ժողովածուները, Աղեֆանյան Միլիթարյանի «Տաղեր և խաղերը» (1900)՝ բաղկացած Մովսես Խորենացու, Գրիգոր Պաղիպոլոնու, Սահակ Պարթևի, Ներսես Շնորհալու արտադրությունից ու տարբերից, Կանաչ Տեր-Դավթյանի «Օղի երգարանը» (1903), ամենատարածված ընթերցողների «Օղիկեփունջ» ժողովածուն (1907), «Չը մտես, բարակա ջան» (հին և նոր աշուղների երգեր, 1910), «Ազատության երգեր» (1917) երգարանները:

Բանտային կյանքից դեպի բեմական հաջողություններ

Ջո Ասասուրյան

«Սարսափելի ծանր իրավիճակի մասին անզուսղ ծիծաղ առաջացնող լինելը»: Այսպես է «Նյու Յորկ Թայմսը» բնութագրել ըստ **Թային Բաբայանի** («Մորո-Սփեթթեթթ»), **Ջո Ասասուրյանի** հեղինակած եւ բեմականացրած «The Bullpen» (Բեյսբոլում գնդակը նետողների սարածք) 65 բողբոջող մոնոներկայացումը «The Playroom» թատրոնում, որտեղ Ջոն մարմնավորում է 18 սարքեր անձնավորություններ: Պիեսը, որն ինքնակենսագրական է, մի մարդու մասին է, որին ձերբակալում են եւ մեղադրում մի հանցանքի համար, որ նա չի կատարել: Նա զսնվում է խաղաղաբույս եւ գնդակը նետողների սարածի մեջտեղում, որտեղ հանդիպում է բազմաթիվ մարդկանց: Ջոն 2001-ին Նյու Յորկում ձերբակալվել է վեճի ժամանակ առաջացած սղանկային փորձի մեղադրանքով եւ 12 ամսվա բանտարկության դատապարտվել «Օշխալի» ուղղիչ ծրագրում: Ջոն իրեն մեղավոր չի ճանաչել, բայց բանտում ընթացակարգերը զբաղվելով եւ իր հարուստ երեակայությունը օգտագործելով նա սկսել է լինել գրեթե, որոնք արժանացել են PEN-ի «բանտային գրությունների մրցանակին» (2002-ին եւ 2003-ին): «Երկնային արայություն», «Ջո Շեֆուր» եւ այլ լեռնաշղթաներից հետո, նա գրել է «Bullpen-ը», որ 2014-ի հուլիսին է առաջին անգամ բեմադրվել իր դերակատարությամբ, ազատ արձակվելուց հետո եւ մինչ օրս բանտակալում է իր հաղթական երթը «անզուսղ ծիծաղ» թատրոնային հանդիսատեսին:

Ջոյի ծնողները Լիբանանից են, որոնք Ամերիկա են տեղափոխվել 1970-ական թվականներին: Բնասուր սաղանդով օժտված եւ հունորի հանդեպ հասուկ վերաբերմունք ունեցող Ջոն զսնվում է, որ «ծանր իրավիճակները խթանում են մարդու երեակայությունը»:

Պրոդյուսեր **Լարրի Միսսրիսյան** այժմ կաբելային հեռուստեստեյսիոնի համար ֆիլմի է վերածում «The Bullpen-ը»: Բացի դրանից Ջոն նկարահանվում է Ամազոնյան «The Grind» եւ «Billions» բազմասերիալից ֆիլմերում: Նրան արդեն ընդգրկվել է «Screen Actors Guild» միության անդամակցություն: **Ն. Օ.**

ՅԱԿՈՒ ՄԻՋԱՅԷԼԵԱՆ

Պարոյր Սեւակի «Անլուրի գանգակասուն»-ի նախերգանքն մեջ ըստած է.
«Չազար ութհարիւր վաթսուհինն թուին
Չայոց այգիներն ինչ ղոտող տուին,
Չայոց արտերուն ինչ բերբ էր հասել,
Ղոտար է ստել, սակայն այդ թուին
Մայր Չայասանի արգանդը եղաւ արթուն բեղուն...»

Ու կը բարունակէ ըսելու համար, թէ այդ թուականին էր որ հայ երկու շիսաններ՝ Յովհաննէս Թումանյանն ու Սողոմոն Սողոմոնեանը՝ Կոմիտաս վարդապետը լոյս աշխարհ եկան, որոնք երկու անկրկնելի գագաթներ, մին՝ գրականութեան, միւրը՝ երաժշտութեան:

«Արթունք բեղուն» եղաւ նաեւ, եթէ բարունակեմք եւ յիշենք, որ նոյն այդ տարուան մէջ լոյս աշխարհ եկան Լեւոն Շանթը՝ գրող, թատերագիր, ազգային-ազատագրական գործիչ. Երուանդ օսեանը՝ հայ երգի-ծափանկութեան երկու գագաթներէն մին, «Ընկեր Փանջուրի»-ն ստեղծողը. Վարդան Մախոյիսեան՝ ծովանկարիչը եւ Գալուստ Կիլիկեցեանը՝ նախադրուհիներու ու բարերար:

Եթէ մեր կարկինը փչէ մը ւառի լայն բանաճ էւ ընդգրկեմք նաեւ ոչ հայերը, լիցի յիշենք, որ 1869-ին ծնած է նաեւ Յովհաննէս Կոմիտասը, որ իր փիլիսոփայութեամբ թայֆարեցաւ գաղութարար Անգլիոյ դէմ ու յաղթեց՝ Մահաթմա Կանսին: Ֆրանսացի գրող, նոթելեան մրցանակի դափնեկիր Անրի Ժիլը: «Սիրանո Տը Պերժերաբ» թատերգութեան հեղինակ Էսմոն Ռոսթանը. Աստիացի գեղանկարիչ Կիսթաւ Զիլմըրը:

Թէ ինչպէս թատերացաւ, որ այս մեծերը նոյն տարուան մէջ ծնին, այդ ալ թատերականութեան արդիւնք է, կամ, ըսեմք՝ Աստուծոյ գործն է:

Թերեւս եթէ ուրիշ տարիներ ալ ղորտեմք, միեւնոյն թատերիկն կը հանդիպինք հաւանաբար, սակայն մեզի համար կարեւորն ու ուշադրութեան արժանին վերոյիշեալ անուանի հայերն են, որոնց աշխարհ գալը թատերացաւ, երբ արեւմտեան Չայասանը կողջուներ Չարթոմի շրջանը, որ անկիւնադարձ մը եղաւ հայ կեանքին մէջ, դարեւ բարունակ օսմանեան սիրաթոշակութեան սակ, թրական ու ֆրական խժժութիւններն ու կեղեկանքները կրել է ես, եւ որ

Բեղմնաւոր սարի

թատերա լիցի դառնար ինքնադատարանական-ֆէսայական բարձունքներուն, ապա՝ իրեայաջորդ հայ երեք կուսակցութեանց ստեղծումին եւ իշխանութեանց հակադարձութեանց՝ կոտորածներով ու ջարդերով:

Առայժմ գանց ընելով օտարները, խօսինք մեր մեծերուն մասին: Գիտեմ որ Չայասանի մէջ ղոտեական մակարդակով կը տնտեսուին Թումանյանի ու Կոմիտասի ծննդեան 150 ամեակները, Թումանյանն ու Կոմիտասը մեծ ղոտարարներն են ղոտարարութիւնները կը տեսնէ արժանաւայել կերպով մեզի Ամերիայն հայոց բանաստեղծին յորելեանը: Չաւանաբար Կոմիտասի թանգարանն ալ իրայատուկ կարեւորութեամբ ղոտի մեծ եղեռնաբախտ վարդապետին յորելեանը, սակայն չեմ գիտեր թէ միւսներն ալ կարժանանա՞ն ղոտարար հանդիսութեանց, թէ՞ կը մոռցուին, կամ ալ միութեանական համետս յիշատակի ձեռնարկներու կարժանանան միայն:

Շ. Ազնաւուրի մահուան առթիւ արտասանած իր դարձբանական ուղերձին մէջ Ֆրանսայի նախագահ Մ. Մաքրոնը ըսաւ, որ Ֆրանսայի մէջ բանաստեղծները չեն մեռնիր: Մեմք, որ յաճախ մեծերու անուններուն առջեւ «անմահ» ածականը կը դնենք, իսկաղէս կանմահացնենք ղանոնք, թէ՞ խօսեմք անդին չենք անցնիր: Տօներէն անդին ղոտի կարեւոր մեր ղաակներն ու թոռները մեծցնել մեր մեծերու շուրհին սակ եւ անոնց ոգիով. ղոտի կարեւոր մեր անոնց սերմանածը հանաղազֲոտայ մերկայութիւն դարձնել մեր տուններէն մերս:

Իսկ հայ Սփիւռքը ղոտ միայնադատարանութիւններ կը տեսնէ. կը տեսնէ՞ արդեֲոտ, կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ սկսած են ծրագրներ մշակել:

Մեզմէ յալիսեան բաժնուած մեր մեծերը մեր գանձերն են, անոնք անդեմականին մէջ ղոտ կը մնան որոնք հովանաւորներ, մեր երթի ճամբան ղուսաւորողներ: Չարուս անցեալ չունեցող ազգեր չեն կրնար հարուստ աղագայ կերել: Չինը միշտ ղոտ ու ղեմակ ըլլալու է ղոտն յաջորդողներուն: Ինչպէս որ առանց թթմորի համեղ հաց չստացուիր, այնպէս ալ մեր մեծերը մեր ազգային կեանքի թթմորներն են. գիտեմք ղանահատել ղանոնք, որ մեր հոգեւոր հացը համեղ ըլլայ:

ՆԱՅ ԵՐԳԱՐԱՆՆԵՐԻ ԱՆՅԱԾ ՈՒՂԻՆ

Գրիգոր Բահանա Գրիգորյանի «Սոխակ» լիակատար երգարանը 1888-1902-ին հրատարակվել է Սանկտ-Պետերբուրգում, Մոսկվայում եւ Բաբվում: Մինչ օրս փնտրված երգարան է «Արյան ձայները» (1904, Պետերբուրգ), որը կազմված է հայրենասիրական եւ ազատագրական երգերից: Թիֆլիսում եւ Պետերբուրգում են հրատարակվել հայ կոմպոզիտորների՝ Անուշավան Տեր-Ղեւոնդյանի խմբերգերը, երկնային մանկական երգերը (1914) եւ այլ ստեղծագործություններ, բոլորը հավանության արժանացած Պետերբուրգի կոմսերվատորիայի գեղարվեստական խորհրդի կողմից, ինչպես նաեւ Ազատ Մանուկյանի (1915) եւ Դանիել Ղազարյանի (1917) մանկական երգերը: Բաբվում 1874-1912 թթ. վեց անգամ հրատարակվել է «Սոխակ Չայասանի» լիակատար երգարանը, 1908-ին՝ երգահան Անտոն Մայիսյանի «Գարուն եւ Լո Լո» երգերի ժողովածուն դաշնամուրի նվագակցությամբ, իսկ 1910-ին՝ նրա «Մանկական երգերը» դաշնամուրի նվագակցությամբ՝ որոնք «Թատրոն եւ երաժշտություն» հանդեսի հավելված:

Բուն Չայասանում առաջին անգամ երգարան հրատարակվել է Վաղարշապատում, 1891-ին՝ հոգեւոր երգասացության ժողովածու, իսկ 1903-1905 թթ. Կոմիտաս Վարդապետը եւ Մանուկ Աբեղյանը լոյս են ընծայել հանրահայտ «Չազար ու մի խաղ» ժողովրդական երգարանը, որի վերահրատարակությունները լրացվել են սարքեր երգերով: Ալեքսանդրապոլում Արեւիկ Բուրջանի խմբագրությամբ լոյս է տեսել «Ռամկական մրմունջներ. ժողովրդական երգեր եւ դա-

րերգեր» ժողովածուն (1895), որը վերահրատարակվել է նաեւ 1901 եւ 1904 թթ.: Չեչազարյան Բուրջանի թոռնուհին՝ Երեւանի կոմսերվատորիայի ղորնիստը, արվեստագիտության թեկնածու Մարգարիտ Բուրջանը, խմբագրել է հրատարակել է ղաղի աշխատությունն ամբողջությամբ «Ռամկական մրմունջներ (ձայնագրյալ ժողովրդական երգեր, ղարերգեր եւ ղարեղանակներ)» ընդհանուր խորագրով (մաս 1, 1985, մաս 2, 2002): Ախալցխայում 1906 թվականին լոյս է տեսել «Ազգային ֆնար» երգարանը՝ երգի վերածված Չովի. Թումանյանի, Ֆահրահի, Ավ. Իսահակյանի, Շերամի, Ռ. Պատկանյանի բանաստեղծություններով, նաեւ այլապիսի հայրենասիրական երգերով: Իսկ 1907-ին «Արյունի երգը» անվանումով երգարան է լոյս տեսել նաեւ Երեւանում՝ նմանաթեք ղարունակելով ազատագրական ղայֆարի՝ ժամանակի հանրահայտ երգերը:

Երգարաններ են հրատարակվել նաեւ հայկական այլապիսի ղաղթավայրերում: Վառնայում (Բուլղարիա) 1897-ին լոյս են տեսել Չակոբ Սիսակի «Երգարան մանկաղարեղի. ղ ղոտս փոփոկ ղայոց» երգարանը (որոնցում մեծ ուշադրությամբ են հետեւողականությամբ ներկայացված են մանուկների առջային բնորոտ երգերի խոսքեր, հոգեւոր բնույթ ունեցող ստեղծագործություններ), «Նոր ֆնար հայկական կամ հավաքածոյ ղին եւ նոր ազգային երգերու», «Նոր երգարան կամ Մրմունջի հայկական» երգարանները: 1905 եւ 1906 թթ. Լոնդոնում լոյս է տեսել «Ազգային երգարան գրղանի» (մաս Ա եւ Բ), 1914-ին Կահիրեում՝ «Երգարան կրոնական եւ ազգային», 1915-ին՝ Բուսոնում «Ընթրս երգեր» ժողովածուները,

1917-1918 թթ.՝ «Չայամերիկեան ազգային նոր երգարանը», 1919-ին՝ «Ընդարձակ գրղանի երգարանը»:

Թերթելով սարքեր հայ ղաղթֲոտայիններուն հրատարակված երգարանների այս ցանկը՝ նկատում ենք, որ բազմաթիվ երգեր հանրահայտ են եղել եւ սարքեր սարիներին շրջանառվել են երգարաններում՝ միավորելով օտարության մեջ աղորղ հայի հայրենասիրական, կարոտի, սիրո եւ ուրախության ղգացումները: Աղղղիսի հանրահայտ երգերից են «Կիլիկիան», «Երգ մեռնող հայրենասուրի», «Երգ Ազատութեան» (ներկայիս ՉՉ ազգային ֲոտները), «Ծիծեռնակ», «Տալկոփիկ կրիճ» եւ այլ հանրահայտ երգեր:

Մասեմագիտության առանձին բաժնեները ներառում են նաեւ հայատար թուրքերենով հայտնի եւ անհայտ երգերի խոսքեր ղարունակող ժողովածուներ, մեկ հեղինակի երգերից կազմված ժողովածուների մասին տեղեկություններ, որոնց մեջ հանդիպում ենք ղնչպէս հոգեւոր բանաստեղծության ներկայացուցիչների (ղաղտասար Բղիբ, ղերոս Ղափանցի, Գրիգոր Գաղասաֆալյան, Ղունկիանոս Կարնեցի, Միլիթար Սեբասացի), այնպէս էլ աւուղական արվեստի ներկայացուցիչների (Մայրաթ-Նովա, Շիրին, Շերամ, Ձիվանի, Ֆիգալի) երգերը:

Առանձին բաժնեներում ընդգրկված են նաեւ թերի սլյակներ ղարունակող հրատարակություններ, երաժշտության դասագրքեր, մեկ ստեղծագործության սղագուրություններ, ֲոտնակ՝ Ահարոն Մարյանի «Դասընթաց ձայնական երաժշտութեան դղորտույց եղանակով» (1911, Կ.ղոլիս), Սղիբիղոն Մելիֆյանի «Դասագրիք երգեղողութեան» (1912, Թիֆլիս), Ռոմա-

նո Մելիֆյանի եւ Ազատ Մանուկյանի «Երաժշտական այրբեմարան» (1913, ղերբուրգ) հրատարակություններին, իսկ երաժշտական ղարբերականների ցանկն ընդգրկում է ժամանակի հանրահայտ անսագրերն ու թերթերը («Քնար Չայկական», «Քնար արելեւեան», «Նուագ օսմանեան», «Քնար Արարսեան» եւ այլն):

Մեկական երգեր ղարունակող հրատարակությունների բաժնում հանդիպում ենք հայ եւ օտարագի երաժիշտների ստեղծագործությունների հրատարակությունների, որոնցում կան նաեւ հազվագյուտ տեղեկություններ. ֲոտնակ, ղիսալացի Կառլո Ֆուկսինիի՝ Գաբրիել Երանյանի հիշատակին մղիված երգը եւ ուրիշ հետաքրքրական փաստեր եւ տեղեկություններ:

Մասեմագիտության ժամանակագրությունն ավարտվում է 1921 թվականով՝ կաղված խորհրդային կարգերի հաստատման հետ, երբ արդեն երգարանների բովանդակությունը միանգամայն այլ բնույթ ու երանգ է ստացել եւ ընթացել է ղատմական այլ հանգամանքներում:

Ռուսումնասիրելով մոտ չորսուկէս դար ժամանակահատվածում հայերեն երգարանների ղատմական ուղին՝ կրկին հանողվում ենք, որ ղսնվելով նույնիսկ սոցիալ-աղղաֆական ամեմաղծվարին, ծանր ղայմաններում, անցնելով կոտորածների եւ եղեռնի միջով՝ երգը միշտ ուղեկից է եղել հային, սփոփել, ոգեւորել, հանղարեցրել է նրան եւ ֲոտնակ է ղաղողանելու աղրելու ոգին, սերը դեղի արվեստն ու մշակույթը:

Այսղիսով, անժխտելի է Կարինե Չարոյանի այս աշխատության նշանակությունը աղագա երաժշտագիտական, բանասիրական, հայագիտական ուսումնասիրությունների համար, եւ ղիսույս ենք, որ սույն մասեմագիտության ֲոտնակային դեռ ղատ ֲոտս ֲոտակայն եւ հետաքրքրական ուսումնասիրություններ կավեկանան հայագիտության սարքեր աղղարեղներում:

Արեւի ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Երաժշտական քիզնեսի աւ- խարհում միտ էլ եղել են գործիչ- ներ, որոնք ասես ի սկզբանէ դա- սադարեւած են եղել մնալու ս- վերում: Հանրայնութիւնը չի ճանա- չում նրանց, հաճախ անգամ լսած չի էլ լինում նրանց անուննե- րը, առանց որոնց, սակայն, ե- րաժշտական գործի կազմակեր- րուող գրեթէ անհնարին կլինէր...

Ամերիկայի փոփ երաժշտութեան աւխարհում մեծ մի գործիչ է ե- ղել հայազգի արժանաւոր **Ռաս Ռե- զանը (Հարոլդ Ռուսիկյան)**, որն իր մահկանացուն կնիքն ան- ցյալ տարի մայիսին, Փալմ Սփ- ռինգում (Քալիֆորնիա) ինստու- ցիոնալ չեղումով չեղումով: Իր գործու- նեցողութեան ընթացքում այս ազգե- ցիկ երաժշտական մագնիսը սնու- լիքով է այնպիսի խոշոր ձայնագր- ման ստուդիաներ, ինչպիսիք էին «Յունիթ», «Փոլիգրամը» եւ «20- րդ դար Ֆոնոնը», ինչպէս նաեւ եղել է «Մոթաուն» ձայնագրման կենտ- րոնի «Արվեստագետներ եւ երկա- ցանկ» բաժնի փոխնախագահը:

Շեքսպիրյան այս օրերին «Հայրենակիցներ» ընդհանուր խորագրի ներքին ներկայացումն ենք երկու մյուս՝ Ծննդյան տոների երկու նա- մակը երգի հայազգի հեղինակների, որոնցից մեկն ամբողջ էլ ստեղ- ծագործել է Ֆրանսիայում, մյուսը՝ Միացյալ Նահանգներում:

գայում դիտել հռչակվել որդես Շեք: Այս առթիվ Ռաս Ռեզանը կասկած է իր հին ընկերոջ հետ՝ ասելով, որ Սանթի փոխարինել է իր «մաքուր հայ ընկերոջը» կես հայուհիով...

Ռաս Ռեզանը մասնակցել է «Մոթաուն» ձայնագրման ընկե- րության հիմնադրմանը եւ առա- ջին իսկ տարիներից համագոր- ծակցել ժամանակի ճանաչված երգիչների եւ խմբերի («Մարվե- լեթս», «Սուպրիմզ», «Միրալզ», «Թեմիթեյընզ», **Սանդի Ռոքին- սոն, Մարվին Գեյ**) հետ, որոնք մեծ մասամբ սեւամորթներ էին: 1966- ին օգնել է լեգենդար **Ֆրանկ Սի- նատրային** ձայնագրել իր նախա- վոր երգերից մեկը՝ «Սա է կյանքը»: Առիթասարակ, Ռեզանը մեծ դեր է կատարել մի ցարժ հռչակավոր եր- գիչների կյանքում՝ Կահալեթ Կա- յանագրել կնիքով նրանց հետ: Այդ երգիչներից էին **Սթիվի Նուտտ- լոն**: Նա է կանաչ լույս սվել նաեւ **Էնդրյու Լոյդ Վեբերի** «Հիսուս Զրիստո գերասող» հանրածանոթ ռոֆ-օմերային: Ստանալով ձայ- նագրությունը՝ նա ունկնդրել է ստեղծագործությունը, հիացել, սակայն մտախոնջություն է ունե- ցել, որ Աստուծոյն ռոֆ-օմերայի հերոս դարձնելը կարող է սրբադո- ծություն համարվել: Կաղվելով «Մոթաունի» վաճառքի սնորհի հետ, որը կաթոլիկ հավատացյալ էր, Ռեզանը նրան է ուղարկել ռոֆ- օմերան: Վերջինս լսել է այն մի ֆահանայի հետ եւ զանգահարե- լով՝ ասել է. «Գործն առաջ տար: Զահանան ասաց, որ Հիսուս Զրիստոսը գերասող էր»:

Իսկ ղեկավարելով Հոլիվուդի մեծագույն ստուդիաներից մեկի՝ «Քսանտրոք դար Ֆոնոն» ձայ- նագրման բաժինը, Ռաս Ռեզանը դասաստանացու է եղել մի ցարժ կինոնկարների երաժշտության

Մարի-Անն ԹԻԼ

«Փոփիկ ԱՄՏՍԱ ԿԼԱՌԻԱԸ» ԻՆՅ ԷՐ. Ռայմոն Վենսի-Ռայմոն Հովհաննիսյան

Ոչ ոքի մտքով չէր էլ անցնի, որ Ծննդյան այս հայտնի բանաս- տեղծությունը, որը Ֆրանսիայի սնտում արտասանվում էր սկ- սած 1946 թվականից, վերսին գրել էր մի հայ, որը ժամանա- կին շուտ քիզնեսի աւխարհում հայտնի էր որդես Ռայմոն Վենսի (1904-1968), իսկ իրական անունը Ռայմոն Հովհան- նիսյան էր: Նա իր կարիերան սկսել էր 1930-ականներին, Մար- սելում՝ որդես օմերտների լիբրետիստ: Այնուհետեւ աւխարհ է Ալբեր եւ Վենսան Սկոտների հետ, իսկ 1945-ից սկսած գրել է «Կադիսի գեղեցկուհին» օմերտների գիրքը: 1946 թ. կայացել է «Փոփիկ Սանսա Կլաուսի» առաջին կատարումը: Ամեն ինչ սկսվել էր Տիմո Ռոսսիից (1907-1984), որը 1946-ին արդեն հայտնի էր համերգատարների եւ ռադիոյի լատարներին: Երբ նա նկարահանվում էր իր առաջին ֆիլմում՝ Ռիչար Պոնտի «Ճա- կատար»-ում, ըստ սցենարի՝ մենտրոջը Նյու Յորքից եկած սեւամորթ երգիչների հետ ղեկ էր ֆրանսերենով սաղմոս կա- տարել, բայց նրանք ղեկ էր վերադառնալիս Միացյալ Նա- հանգներ, իսկ մենք ղեկ էր ամեն գնով այլընտրանք փնտրեինք:

Տիմո Ռոսսին Ծննդյան երգ էր ցանկանում: Նա հիշեց Մարսելի «Օդեոն» թատրոնում 1946 թ. մի ամսագրում իր սե- սած Սուրբ Ծննդյան անհաջող մի մեղեդի: Երգի բառերը փո- րիկ տղայի մասին են, որը խնդրում է Սանսային Գերմանիա վերադարձնել իր հորը: Տիմո Ռոսսին խնդրում է Ռայմոն Վե- սիին, նույն իմը՝ Ռայմոն Հովհաննիսյանին, նորից գրել եր- գը՝ առանց լատարների մասին ակնարկների: Ռայմոն Վե- սին երգի վերամշակված երգչախմբային տարբերակը գրելիս ոգեցնչվել է ուկրաինացի Դմիտր Բորնիանսկու (1751-1825) «Քեզ ենք երգում, քեզ ենք օրհնում, քո ողորմածությունն ենք խնդրում, Տեր, քեզ ենք աղոթում, օ՛ Տեր մեր Աստված»՝ 19-րդ դարի ռուս ուկրաինացի երգիչ: Այս երգի տեմ- րային հասկանալի 6:9 չափը դարձավ «Փոփիկ Սանսայի» երգ- չափաբանի տարբերակի հիմքը: Գեներալ այս ֆիլմում էր, որ երգը ինչպես առաջին անգամ: Այն ներկայացվել է որդես օմերոցա- յին երգ էլ մեծ հաջողություն է ունեցել: Այսպես, 1946 թ. նո- վեմբերի 6-ին երգը երկու տարբերակով ձայնագրվեց «Կոլում- բիա» ստուդիայում: 1948-ի փետրվարի 27-ին Տիմո Ռոսսին այն կատարեց Փարիզի «Արեստ» (ABC) թատրոնում իր վերա- դարձի դասիկին: Այն ֆենոմենալ հաջողություններ արձա- նագրեց: Տիմո Ռոսսին Սանսա Կլաուսի իր սիրելի երգով դար- ձավ առաջին ֆրանսիացի երգիչը, որը 1949 թ. արժանացավ «Ոսկե սկավառակ» մրցանակին: Նա միակն էր, որը ստացավ այդ 24 կարասանոց ոսկյա սկավառակը:

Երգը վերաթողարկվում էր ամեն դեկտեմբեր ամսին՝ սահ- մանելով վաճառքի բոլոր մրցանիկները (մի ֆանի տասնամյա- կում՝ 30 միլիոն օրհնակ): 2007 թ. անցկացված հարցման համաձայն, այն ֆրանսիացիների ամենասիրելի երգն է: 2011 թ., ըստ Տիմո Ռոսսի կենսագրի, Սուրբ Ծննդյան խնջոյների համար ավելի ֆան 400 օրհնակ է վաճառվել: Իսկ ի՞նչ եղավ Ռայմոն Հովհաննիսյանին: Նա շարունա- կեց իր աւխարհում 1947-1967 թվականներին որդես տար- րեւ օմերտների կոմպոզիտոր՝ հեղինակելով «Մեֆիստիսի երգիչը» (1951), «Միջերկրականը» (1955), «Կրիստոբալ Հրաշալի» (1963) գործերը: Ռայմոն Հովհաննիսյանը մա- հացավ 1968 թ.:

Անգլերենից թարգմանեց ՄԵՐՈՒՄԸ ԳԱՐԻՅԱՆԸ

«ՈՍԿԵ ԱԿԱՆՉՆԵՐՈՎ» ԻՆՅԸ. Ռաս Ռեզան-Հարոլդ Ռուսիկյան

Մա արդյունավետ աւխարհում քիզնեսի սանամյակներ շարու- նակ վաճառվել են միլիարդավոր ձայնասկավառակներ եւ խաղա- կակներ...

Հարոլդ Ռուսիկյանը ծնվել էր 1928-ին Քալիֆորնիայի Սանջոզ քաղաքում, Ավեսիս եւ Եղաս (Երի- սաբեթ) Ռուսիկյանների ընտա- նի մեջ: Նախնիները սեւծովյան երբեմնի հայաւաւ Սանտուս ֆա- ղափից էին, որ 20-րդ դարի սկզբին արագադրել էին ԱՄՆ: Հարոլդից բացի ընտանիքում կար եւս չորս ե- րեխա: Տղան մանկուց սովորել է նվագել ջութակ եւ հարվածային գործիքներ: Ատարեալ է իջել որ- դես երգահան, երգիչ եւ ձայնագր- ման արժանաւոր՝ առաջին հաջո- ղութիւնում արձանագրելով 1959- ին թողարկած «Ուրախ եղջերուն» Ծննդյան տոների երգով: Այս ձայ- նագրմանից վաճառվել է միանգ- զանից 800 հազար օրհնակ: Այն ներկայացված է եղել նույն ժամանա- կաշրջանում ԱՄՆ-ում մեծ ճա- նաչում գտած իր հայրենակից եր- գահան Ռոս Բադդասարյանի «Շեքսպիրյանների երգից», միայն թե երեք սկյուդիկների փոխարեւ երգ «Կատարել են» երեք եղջերու- ները՝ Դանսըրը (Պարոլը), Փրան- սըրը (Ֆասկոլը) եւ Նըրվըրը (Նյարդայինը): «Ուրախ եղջերուն» այսօր համարվում է դասական կտոր եւ հիթ դարձած վերջին Ծնն- դյան երգերից մեկը:

Ռաս Ռեզանը Էլթոն Ջոնի եւ Նիլ Դայմոնի հետ

րը, Էլթոն Ջոնը, Նիլ Դայմոնը, Բարի Ուայթը, Օլիվիա Նյուտոն- Ջոնը, Բի Բի Քինգը, ինչպէս նաեւ «Բիչ բոյզ» խումբը, որի ան- վանադիրն էր Ռաս Ռեզանը: Ի դեպ, Նիլ Դայմոնի հետ նրա կն- քած դայմանագիրն աննախա- դեպ էր շուտ-քիզնեսի աւխար- հում. երգիչը դարձավ ընտանիքի եր- գիչը: Իսկ ԱՄՆ- ում սակավին ճանաչում չգտած Էլթոն Ջոնին Կատարել են երգիչի հետ խաղա- յանքով եւս ձայնագրում սկզբ- նապէս անվանում էին ոչ այլ կերպ, ֆան «Ռաս Ռեզանի թյուրի- մացությունը», մինչդեռ Ռեզանը բոլորին համոզում էր, որ «այդ անգլիացին մեծ երգիչ է դառնա- լու»... Եվ նա չի սխալվել. Էլթոն Ջոնի՝ Ֆիլադելֆիայում սկսած հա- մերգի հաջողութեւնը արագաւոր մի ֆա- նի ժամկէտ ընթացքում Ռեզանը դասվել է ստացել հինգ հազար օ- ռհնակ երգիչի ձայնասկավառա- կից... Իզուր չէ, որ երաժշտական գերագնաց ճաշակ եւ նոր տա- դանդների հանդեպ արակարգ հոսանքություն ունեցող Ռաս Ռե- զանին մտերմները կոչել են «Ոս- կե սկանզներով մարդ»...

Ռաս Ռեզանն է նաեւ քաղա- հայտել երգչուհիներ **Փաթի Դալ- սթրոմին, Հարիեթ Շոփին** եւ այ-

համար: Դրանցից են Ռոնալդ Նի- մի «Պոսեյդոն արկածը» (1972), Իրվին Ալեքի «Դոնիսի երկնքում» (1974), Սյուզան Ուիլսոնի «Այս ամենը եւ երկրորդ աւխարհամար- տը» (1976), Ֆրանկ Ձեֆիրելի «Ամսահման սերը» (1981), Հյու Հարթոնի «Դե կառքերը» (1981) Մայլ Գեյմենի «Բոլոր ճիշտ ֆայ- լերը» (1983), Ջոն Ավիդսենի «Կարատե երեխան» (1984), Ջոել Սիլբերգի «Բրեյֆրանսը» (1985), Ռիչարդ Աթենբորոյի «Կորդեպալե- տը» (1985) եւ այլն:

Ռաս Ռեզանի վերջին մեծ նա- խագիծը «Կարմիր նամակները» խաղաղակն էր, որ ընդգրկում է եր- գահաններ Բրայան Դուլմանի եւ Մարիո Կոնիդոյի 34 երգերը՝ հիմնված Մասթոսի ավեսարա- նում Հիսուսի խոսքերի վրա, թարգ- մանված արամեերենից անգլե- րեն: